Ազգ

AZG

armenian newspaper

Ապրիլ 4
1992
Շաբաթ

եռօրեայ թերթ
Բ տարի, թիւ 25 (117)
գինը 95 կ.

Երեւան 375010
Հանրապետութեան 47

դասիչ 69149

հեռ. 581841, ֆաքս 562941, տելեքս 243266 SULASU

Ադրբեջանի պատվիրակությունը լիազորություններ չուներ

Ինչպես տեղեկացանք Երեւանի իրազեկ աղբյուրներից, ապրիլի 2-ին հեռախոսային խոսակցություն է եղել Գագիկ Հարությունյանի եւ Հասան Հասանովի միջեւ, որի ժամանակ վերջինս հայտարարել է, թե Ադրբեջանի պատվիրակությունը որեւէ համաձայնագիր կնքելու լիազորություններ չի ունեցել Իրանում, ինչպես հայտնի է, կարմիրավանում ձեռք են բերվել մի շարք պայմանավորվածություններ. ժամանավորապես, բացել գազամուղը եւ ապահովել Մեղրու տարածքով անցնող գնացքների երթեւեկությունը: Սակայն այդ համաձայնագրերը չեն կենսագործվել: Ինչպես հաղորդել է Հայաստանի Հանրապետության Գերագույն խորհրդի Արցախի հարցերով հատուկ հանձնաժողովի նախագահ Սեյրան Բաղդասարյանը, հայկական կողմի առաջարկով բանակցությունների ժամանակ չի շոշափվել Ղարաբաղի հիմնահարցը, քանի որ հանդիպմանը ներկա չէին Ղարաբաղի ներկայացուցիչները: ■

Արեւմուտքը 24 միլիարդով շնչելու ժամանակ է տալու Ելցինին. նաեւ մեզ

Չորեքշաբթի օրը նախագահ Ջորջ Բուշի եւ կանցլեր Հելմուտ Քոլի միաժամանակեայ յայտարարութիւնն այն մասին, թէ Արեւմուտքի 7 գերզարգացած երկրները պատրաստ են 24 միլիարդ դոլարի տարբեր օգնութիւններ տրամադրել Ռուսաստանին եւ նախկին խորհրդային մի շարք այլ հանրապետութիւններին, ամենակարեւոր քայլն է, որ կատարելու են Մ. Նահանգներն ու նրա արեւմտեան դաշնակիցները իրենց նախկին ախոյեանի տնտեսական ու քաղաքական կայունացման ուղղութեամբ: Դրանով, փաստօրէն, Արեւմուտքը նախագահ Ելցինին շնորհելու է այն, ինչն անցեալ տարի մերժել էր Մ. Գորբաչովին, Լոնդոնում կայացած Եօթնեակի ժողովում, նրա բարենորոգչական կիսատ-պռատ ծրագրերը խիստ անբաւարար գտնելով:

Իսկ Ելցինը Գորբաչով չէ. նրա վերափոխման ծրագրերն արմատական են, ազատական, հետեւաբար՝ անդառնալի: Բայց աւելի կարեւորը՝ դրանք ծնւում, յարմարւում չեն, այլ դաստիարակուած կա՛մ յաջողութեան, կա՛մ ձախողութեան, առանց «միջին լուծման» որեւէ հնարաւորութեան: Իսկ ձախողութիւնը, որի հաւանականութիւնը շատ աւելի իրական է, նշանակում է պարզապէս վերադարձ դէպի նախկինը, դէպի ամբողջատիրութիւն:

Եւ յստակ էր նախագահ Բուշը, երբ իր հարկատու համաքաղաքացիներին տրամադրելու համար չորեքշաբթի օրը յայտարարում էր. «Մեր 45 տարուայ հակառակորդը, այն երկիրը, որ ամբողջ աշխարհի խաղաղութեանն ու ազատութեանն էր սպառնում, այժմ փորձում է միանալ ազատ երկրների ընտանիքին: Եթէ այս ժողովրդավարական յեղափոխութիւնը պարտուի, այն կարող է մեզ մխրճել մի աշխարհ, որը որոշ իմաստով աւելի վտանգաւոր կը լինի, քան սառը պատերազմի տարիները»: Սրա աւելացնում էր, որ «ամերիկեան եւ դաշնակից հարկատուների համար աւելի հեշտ է քաղաքական ճամբով տեւական խաղաղութեան վերածել մի քանի միլիարդ դոլար աւելացնելով, քան մի նոր սառը պատերազմ շղթայազերծելու համար տրիլիոններ ծախսելով»:

Հեռագրական էր Բուշ-Քոլ յայտարարութեան ժամանակային համընկնումը Մոսկուայում վառելանիւթի գների միջազգայնացման մասին առնուելիք որոշման հետ, որն սպառնում է 30 միլիոնի հասցնել գործազուրկների թիւը ԱՊՀ-ի ամբողջ տարածքում, գների նոր մրցավազք ստեղծել դէպի անկարելին, եւ ընկերային յեղափոխութիւններ Ռուսաստանից յետոյ միւս հանրապետութիւններում: Թւում է, Արեւմուտքի այս օգնութիւնը կը մեղմացնի մօտակայ ժամանակների պատասխանատուներից ոմանց՝ միջազգային շուկաներում վառելանիւթ վաճառելով հարստանալու մարմաջը, գոնէ զարմանացնի այս կարեւոր օրերին:

Օգնութեան փաթեթը նախատեսում է 6 միլիարդ դոլար արեւմտեան դրամատներին ու կառավարութիւններին՝ ռուբլու արժէքը կայունացնելու նպատակով, 4,5 միլիարդի վարկ՝ ֆինանսական հաստատութիւններից, 2,5 միլիարդի յետաձգելի պարտքեր եւ տոկոսային վճարումներ, 11 միլիարդ արտածումների, հացահատիկի վարկերի, մարդասիրական նպաստների համար: Այս բոլորի մէջ Մ. Նահանգների բաժինը լինելու է ընդամէնը 4,35 միլիարդ դոլար, թէեւ նախագահ Բուշը խոստացել է 12 միլիարդ եւս պահանջել Կոնգրեսից՝ Դրամական միջազգային ֆոնդի (IMF) միջոցով Ռուսաստանում եւ ԱՊՀ-ի մի շարք այլ հանրապետութիւններում տնտեսական բարեփոխումներ անցկացնելու համար:

Անշուշտ, քաղաքականապէս կայուն եւ տնտեսապէս բարգաւաճ Ռուսաստանը միայն բարիք կարող է լինել ազատ եւ անկախ Հայաստանի համար: Իսկ Եօթնեակի այս օգնութիւնը, որից Հայաստանն իր կարեւոր բաժինն է ստանալու, միայն օրհնութիւն կը լինի մեր երկրի համար: Այն շունչ քաշելու ժամանակ կը տայ Ելցինին, իսկ մեզ՝ տնտեսութիւնը օրհասից փրկելու, ընկերային խորացող ճգնաժամից դուրս գալու, քաղաքական կայունութիւնը պահպանելու առիթ: Պայմանաւ, որ այդ օգնութեանը զուգակցուի կրկնակ եւ եռեակ շրջափակումների վերացումը, որն այլեւս Ռուսաստանի կողքին Եօթնեակի պատասխանատուութիւնն է նաեւ, գէթ... իր ներդրումները արժեւորելու համար: ■

ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ. ՍՏՈՐԱԳՐՎԵՑ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹ

Ապրիլի 3-ին Երեւանում կառավարական հյուրատանը ստորագրված Հայաստանի Հանրապետության եւ Ռուսաստանյան Ֆեդերացիայի միջեւ դիվանագիտական հարաբերություններ հաստատելու մասին արձանագրությունը դարձավ երկու պետությունների պատմության մեջ առաջին միջպետական իրավահավասար հիմունքներով կնքված փաստաթուղթը: Այն ստորագրեցին նրեկ կեսօրին Թբիլիսիից Երեւան ժամանած Ռուսաստանի արտգործնախարար Անդրեյ Կոզիրեւը եւ Հայաստանի արտգործնախարար Րաֆֆի Հովհաննիսյանը: Ըստ փաստաթղթի, երկու պետությունները պատրաստվում են փոխանակել դիվանագիտական ներկայացուցչություններ դեսպանների մակարդակով:

Նախարարները կարեւորելով ստորագրված փաստաթղթի նշանակությունը, միաժամանակ նշեցին, որ այն դուրս է գալիս դրա շրջանակներից: Անդրեյ Կոզիրեւն ասաց, թե՝ *«Մեր հարաբերությունների պաշտոնականացումը դեռեւս չի նշանակում, թե դրանց տրվում է ծննդական, սառը բնույթ: Ընդհակառակը, մենք կարծում ենք, որ դա նոր մերձեցման խորհրդանիշ է, որը հիմնված է իրավահավասարության, անկախության եւ ինքնիշխանության երկուստեք ճանաչման, հարգանքի եւ անցյալ (չեմ վախենում այդ բառն օգտագործել) սիրո վրա: Մեր ժողովուրդներն ունեն շատ հարուստ պատմական եւ հոգեւոր ավանդույթներ, ինչպես նաեւ համանման քաղաքական հետաքրքրություններ»:*

Այնուհետեւ, պատասխանելով լրագրողների հարցերին, Կոզիրեւը նշեց, որ Թբիլիսիում հանդիպելով Չեխո-Սլովակիայի արտգործնախարար Իրժի Դինստբիրին, պատրաստակամություն է հայտնել իր այցի արդյունքների մասին տեղյակ պահել եւ շարունակել համագործակցությունը ԵԱՀԽ-ի միջնորդական պատվիրակության հետ: Կարճատեւ առուլիսից հետո Անդրեյ Կոզիրեւը հանդիպեց Հայաստանի նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանին եւ վարչապետ Գագիկ Հարությունյանին: Այսօր առավոտյան արտգործնախարարը կհանդիպի Վազգեն Ա-ի հետ, որից հետո կմեկնի Բաքու: Ըստ նախնական ծրագրի, Ռուսաստանի արտգործնախարարության պատվիրակությունը այնտեղից կմեկնի Միջինասիական հանրապետություններ: ■

Հայաստան – Մ. Նահանգներ առեւտրական համաձայնագիր

Հայաստանը առանձնաշնորհյալ երկրի կարգավիճակ է ձեռք բերում Մ. Նահանգներում

ՌԱԿ Բոստոնի գրասենյակից հաղորդում են.– Ապրիլի 2-ին Վաշինգտոնում, Մ. Նահանգների պետքարտուղարության շենքում Հայաստանի Հանրապետության ու Միացյալ Նահանգները հանդիսավոր պայմաններում ստորագրեցին երկկողմանի առեւտրական համաձայնագիր: Երկու երկրներն ստորագրեցին նաեւ մի այլ համաձայնագիր, որով ամերիկյան պետական «Արտասահմանյան մասնավոր ներդրումների կորպորացիան» (OPIC) պետք ապահովագրի, վարկավորի եւ երաշխավորի Հայաստանում ամերիկյան մասնավոր ներդրումները:

Համաձայնագիրը նախաձեռնել էր Հայաստանի Հանրապետության վարչապետի տեղակալ, էկոնոմիկայի նախարար Հրանտ Բագրատյանը եւ Մ. Նահանգների պետքարտուղար Ջեյմս Բեյքերը: Համաձայնագրերի ստորագրման արարողությանը Հայաստանի կողմից ներկա էին Արմեն Եղիազարյանը, Ալեքսան Արզումանյանը եւ Գառնիկ Նանագուլյանը:

Մեկնաբանելով երկու երկրների միջեւ ստորագրված համաձայնագիրը Վաշինգտոնում Հայաստանի Հանրապետության դեսպանորդ Ալեքսան Արզումանյանն ասաց. *«Երկու երկրների միջեւ ստորագրված առեւտրական համաձայնագրի անմնացորդ կողմն այն է, որ Մ. Նահանգների կողմից Հայաստանին տրվում է առանձնաշնորհյալ երկրի կարգավիճակ»:*

Մ. Նահանգները եւ Հայաստանի Հանրապետությունը ստորագրված համաձայնագրով երաշխավորվում են համապատասխան քայլեր առնել *«քաջալերելու եւ հեշտացնելու ապրանքների եւ ծառայությունների փոխանակումը, ինչպես նաեւ ապահովելու հայկական եւ ամերիկյան կազմակերպությունների ու ձեռնարկությունների զարգացման համար նպաստավոր պայմաններ»:*

Երկկողմանի առեւտրական այս համաձայնագիրը առաջին անգամ ստորագրվել էր Մ. Նահանգների եւ նախկին Խ. Միության միջեւ 1990 թվականի հունիսին, Կոնգրեսի կողմից վավերացվել 1991 թ. նոյեմբերին: Խ. Միության փլուզումից հետո Կոնգրեսը ամերիկյան կառավարությանը թույլատրել էր դրան կցել նաեւ նախկին խորհրդային նորանկախացած երկրներին:

«Հայաստանն առաջինն է նախկին Խ. Միության հանրապետություններից, որը ստորագրում է այդպիսի համաձայնագիր, հար և նման Խ. Միության հետ 1990 թ. ստորագրված համաձայնագրին», ասաց Ա. Արզումանյանը. ■

«Մինսկի համաժողովին կմասնակցեն նաեւ Ղարաբաղի ներկայացուցիչները»

Դինստբիր. Բաքվում եւ Երեւանում կբացվեն ԵԱՀԽ-ի գրասենյակներ

Այս հայտարարությունն արվեց ապրիլի 2-ին կայացած մամուլի ասուլիսում, որին մասնակցում էին նույն օրը Երեւան ժամանած Եվրոպայի անվտանգության եւ համագործակցության խորհրդի նախագահ, Չեխո-Սլովակիայի արտգործնախարար Իրժի Դինստբիրը եւ Հայաստանի արտգործնախարար Րաֆֆի Հովհաննիսյանը:

«Կամ միջազգային համայնքը պետք է ճանաչի ԼՂՀ-ն որպես անկախ պետություն, ասաց Րաֆֆի Հովհաննիսյանը, իր սահմանադրական համակարգի արդյունքների համաձայն, կամ մենք բանակցությունների գործընթացը սկսելով կերաշխավորենք Ղարաբաղի մասնակցությունը եւ կձգտենք երկու կողմերին բավարարող որոշում գտնել: Եթե չկարողանանք այս խաղաղ բանակցությունների գործընթացը սկսել, ապա այս կոնֆլիկտը կշարունակվի անկանխատեսելի եւ վտանգավոր արդյունքներով»:

Իր հերթին, պրն Դինստբիրը հայտնեց, թե իր խումբը հանդիպումներ է ունեցել Բաքվում, այնուհետեւ խմբի մի մասը մեկնել է Աղդամ, Ստեփանակերտ, մյուս մասը Ղազախ եւ Նախիջեւան: Այնուհետեւ բոլորը եկել են Երեւան:

ԵԱՀԽ-ի խումբը հանդիպումներ է ունեցել Հայաստանի եւ Ադրբեջանի նախագահների եւ վարչապետների հետ, որոնց ընթացքում բնականորեն նկատվել է տեսակետների տարբերություն, բայց երկու կողմերն էլ միահամուռ կողմնակից են եղել Մինսկի համաժողովի շտապ անցկացմանը: Պրն. Դինստբիրը նշեց, որ թեեւ համաժողովի անցկացման օրը առայժմ չի որոշվել, բայց ինքը կկարողանա մի քանի օրից նշանակել կամ առաջարկել համաժողովի նախագահի թեկնածուին, որն էլ կհրավիրի Ղարաբաղի ներկայացուցիչներին: Համաձայնություն է ձեռք բերվել նաեւ ԵԱՀԽ-ի կապի գրասենյակներ բացել Բաքվում եւ Երեւանում, որտեղ զինադադարի հաստատման եւ հսկելու կապակցությամբ բանակցություններ տարվեն, նաեւ հսկեն միջազգային մարդասիրական օգնությունը:

Այնուհետեւ պատասխանելով լրագրողների հարցերին, նա նշեց, թե պարզ է, որ Ղարաբաղի 200 հազարանոց բնակչությունը չի կարող որեւէ վտանգ ներկայացնել Ադրբեջանի ժողովրդի համար, սակայն երբ ինչ-որ կերպ չկասեցվի դեպքերի ընթացքը, ապա լայնածավալ պատերազմ կսկսվի, որի վերջն այլեւս դժվար կլինի գտնել:

Երեկ Իրժի Դինստբիրը Էջմիածնում հանդիպեց Վազգեն Ա-ի հետ եւ մեկնեց Վրաստան, ուր հանդիպեց Ռուսաստանի արտգործնախարար Կոզիրեւի եւ Վրաստանի պետխորհրդի նախագահ Շեւարդնաձեի հետ:

Հ. ՍՍ.

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

Ֆրանսիայի նախագահ Միտերանը պաշտոնանկ արեց վարչապետ Էդիթ Կրեսոնին: Նոր վարչապետ նշանակվեց Պիեր Բերեգովուան: Վերջինս մինչ այդ զբաղեցնում էր ֆինանսների նախարարի պաշտոնը: Բերեգովուան փորձելու է ընդլայնել սոցիալիստական կուսակցության սխալները:

Ամերիկյան մի տեղեկագրով ապացուցվեց, որ Իսրայելը խախտել է զինավաճառի կանոնները: Ըստ Մ. Նահանգների պետքարտուղարության ծ... ամերիկյան հետախուզությունը հայտնաբերել է Իսրայելի կողմից ամերիկյան ռազմական զգայուն տեխնիկան երրորդ աշխարհի երկրներին վաճառելու փաստեր: Քենեդին ասում է, թե այդ ապացույցները ուղարկվել են պետքարտուղարություն, որը սակայն ոչ մի միջոց չի ձեռնարկել ապօրինությունները դադարեցնելու ուղղությամբ:

Անգլիայի վարչապետ Ջոն Մեյջորը ծվանետման ենթարկվեց, երբ ընտրարշավի համար մեկնել էր երկրի արեւմտյան շրջաններ: Սոցիալական հարցերի... ընտրարշավի ... արդյունքներով, Մեյջորի ժողովրդականությունն անկում է ապրում հաջորդ հինգշաբթի կայանալիք ընտրությունների նախօրեին: Կառավարող պահպանողական կուսակցությունը 7 տոկոսով հետ է մնում լեյբորիստական կուսակցությունից:

Մ. Նահանգների նախկին նախագահ Ջիմի Քարթերը հայտարարեց, թե ինքը պաշտպանում է Քլինթոնի թեկնածությունը նախագահական ընտրություններում: Նա քննադատեց Բրաունի ընտրարշավը, որը «հարյուր տոկոսով բացասական է»: Սակայն Քարթերը նախագահ Բուշի հետ հանդիպելուց հետո խուսափեց պատասխանել լրագրողների այն հարցին, թե արդյո՞ք Բրաունը լինելու է դեմոկրատական կուսակցության ընտրարշավը:

digitised by A.R.A.R.@

«Լրաբեր»ի ղեկավարները գալիս են գնում, իսկ «Լրաբեր»ը նոյնն է մնում

Չնայած հեռուստատեսությունը միշտ էլ հարձակումների թիրախ է եղել, այնուամենայնիվ, սրա յուրաքանչյուր նոր ղեկավարի նշանակումով որոշակի՝ բարեփոխումների հույս է առաջանում: Սպասվում է, որ այդ փոփոխությունների առաջին արտահայտությունը պիտի «Լրաբեր»ը լինի կամ «Լուրեր»ը, ինչպես սկսեց անվանվել հեռուստատեսային այս այժմ արդեն միակ լրատվական ծառայությունը: Հայտնի է, որ այդ պարզ ու ըստ իս ոչ այնքան պատճառաբանված ու հաջող անվանափոխությունից եւ ծրագրից մարզական բաժինը հանել-դնելուց զատ «Լրաբեր»ում այլ փոփոխություններ էլ կատարվեցին, որոնց վերաբերյալ եւ ցանկացանք զրուցել «Լրաբեր»ը վերստին ղեկավարող Հայկ Մարգարյանի հետ: Պատասխանը խիստ կարճ էր՝ «Ձեզ՝ ոչ»:

Մի կողմ թողնենք այն, որ մամուլի մասին օրենքի համաձայն որեւէ պաշտոնատար անձ հարցազրույցից հրաժարվելու իրավունք չունի՝ այս օրենքը միայն տվյալ փոքրիկ առիթով չի անտեսվել եւ հայտնի չէ, թե դրա դրույթների իրականացումը ինչպիսի՞ մեխանիզմներ են ապահովում, չկատարման դեպքում ի՞նչ միջոցներ են սահմանված եւ այլն:

Անհրաժեշտ պարզաբանումների կարիք ունի հատկապես «Ազգ»ի թղթակցին վերաբերող մերժումը: Լավ հիշողություն ունեցող ընթերցողները երեւի կհիշեն, որ անցյալ տարվա հունիսին անդրադարձել էինք նույն Հայկ Մարգարյանին պաշտոնանկ անելու վերաբերյալ հեռուստառադիոպետկոմի նախկին նախագահ Հենրիկ Հովհաննիսյանի կամ (ըստ Հայկ Մարգարյանի պնդման) նախկին վարչապետ Վազգեն Մանուկյանի վճռին: Խմբագրության խոհանոցային հարցն է, որ այդ նյութը մի երեք անգամ փոփոխվեց՝ Հայկ Մարգարյանին անընդհատ դուր չէր գալիս իր իսկ արտահայտած մտքերի ուղղակի շարադրանքը (անձնական դիտարկումների հիման վրա կարելի էր եզրակացնել, որ սա հետեւանքն էր հասկորեն չգիտակցելու, թե հատկապես ի՞նչ է իրեն հարկավոր, ինչի՞ համար է պայքարում): Այնուամենայնիվ, բոլոր այդ տարբերակներում կրկնվում էր նույն այն միտքը, որ ինչ էլ լինի, ինքն այդ պաշտոնին նորից չի անցնի, այսինքն՝ իր կռիվն աթոռի համար չէ, այլ գաղափարական սկզբունքների եւ այլն, եւ այլն: Դեռ լավ է, որ լույս տեսած տարբերակում գլխացավանքից ազատվելու համար ընդհանրապես դուրս է թողնված այդ հարցազրույցը, հետեւաբար նաեւ վերոհիշյալ հատվածը: Իսկ ընդհանրապես այդ թեմային անդրադառնալը պայմանավորված էր այն հանգամանքով, որ չէր կարելի պաշտպան չկանգնել մի որեւէ լրագրողի, որի նկատմամբ ապօրինություն էր թույլ տրված:

Նույն այս պատճառով այդ թեմային անդրադարձանք ավելի ուշ՝ արդեն Հենրիկ Հովհաննիսյանի հետ հարցազրույցում (չնայած դա արդեն ձեռնտու չէր կողմերից ոչ մեկին): Էլի խոհանոցային հարցեր են, որ հեռուստառադիոպետկոմի նախկին նախագահի՝ այս կապակցությամբ արված հայտարարություններից եւ ոչ մեկը հետագայում չհերքվեց՝ անկախ այդ ուղղությամբ Հայկ Մարգարյանի գործադրած զգալի ջանքերի:

Ինչեւէ, ըստ երեւույթին, այս նախապատմությունը շատ երկարեց, բայց միգուցե սրանով է պատճառաբանված «Լրաբեր»ի այսօրվա ղեկավարի՝ «Ազգ»ի նկատմամբ տածած անբարյացակամությունը: Ու նրան հասցեագրված հետեւյալ հարցերն այդպես էլ անպատասխան մնացին.

1. Երբ «Լրաբեր»ն այժմ վարող հեռուստալրագրողները պիտի շարունակեն ձեռնպահ մնալ սեփական մեկնաբանություններից ու ընդհանրապես ինքնուրույն որեւէ խոսքից, ի՞նչ կարիք կար հեռացնելու հաղորդավարներին, որոնք շատ ավելի լավ ու որակով էին մատուցում իրենց տրված պատրաստի տեքստերը:

2. Հայտնի է, որ «Լրաբեր»ը հեռուստատեսային մյուս հաղորդումների եւ անգամ խմբագրությունների, ստեղծագործական միավորումների համեմատ տեխնիկապես ավելի լավ է «զինված»: Ինչո՞վ է պատճառաբանված, որ, այնուամենայնիվ, «Լրաբեր»ում ընդամենը երկու-երեք տեսայուժեներ են լինում ու շատ հաղորդումներ մեծ մասամբ թողնում են ուղղակի թերթ լսելու տպավորություն:

3. «Լրաբեր»ն ինչ-որ չափով գնդեցկացրեց համակարգչային նոր ձեւավորումը, որն, ըստ երեւույթին, պիտի որ հսկայական գումարներ արժեցած լինի: Հեռուստադիտողները, սակայն, մի կերպ առանց ձեւավորման կդիմանային: Ավելի ճիշտ չէ՞ր լինի, եթե այդ գումարները տրամադրվեին, ասենք, Արցախում թղթակցական կետ ստեղծելուն, որն օպերատիվ, այլ ոչ թե դեպքից դեպք տեսալրատվություն կապահովեր:

4. Առայժմ կատարված փոփոխությունները միայն կաղապարային, մակերեսային են: Մի՞թե անկախ բոլոր տեսակի փոփոխություններից ու նշանակվող ղեկավարներից, «Լրաբեր»ը միշտ պիտի մնա կառավարական լրատվական ծառայության նախկինում որոշված խիստ նեղ շրջանակներում ու չունենա անգամ պետական «բանին թթու ասելու» նվազագույն ազատությունը:

ԱՆՆԱ ԽՈՒՐԱՅԵԼՅԱՆ

Հ. Գ. Հոդվածն արդեն պատրաստ էր տպագրության, երբ անսպասելիորեն հայտնի դարձավ, որ Հայկ Մարգարյանն այլեւս իրավասու չէ «Լրաբեր»ի վերաբերյալ պարզաբանումներ կատարելու՝ տեղափոխված է այլ աշխատանքի: Լրատվական այս ծառայության ղեկավար մի քանի օր առաջ նշանակվել է Ռոբերտ Մալխասյանը, որն արդեն մի անգամ առիթ է ունեցել «Լրաբեր»ի վերափոխման վերաբերյալ իր ծրագրերով մեր թերթում հանդես գալու: Միգուցե նրան այս անգամ հաջողվի՞ դրանք ինչ-որ չափով իրականացնել: Համենայն դեպս, կրկին նոր ղեկավար է նշանակված, որ էլի մի փոքրիկ հույս է, թե դեռ ինչ-որ բան կփոխվի:

«Ավելի լավ է քիչ հասկանալ, քան հասկանալ ոչ ճիշտ»

«Գոլոս Արմենիի» թերթի հարգարժան խմբագիր Բորիս Մկրտչյանին

Անաստոլ Ֆրանսի այս թեւավոր խոսքը հիշեցի, երբ կարդացի «Գոլոս Արմենիի» մարտի 27-ի համարում տպագրված «Незная броду, не суйся в воду, или о спорах вокруг АЭС» հոդվածը, որի հեղինակը Հայաստանի ատոմակայանի շինարարության նախկին պետ պրն. Ա. Մելիքսեթյանն է: Ամենեւին ցանկություն չունեմ անդրադառնալ «անբարեխիղճ» հոդվածագրի «վերականգնողական» բնույթ կրող մեկնաբանություններին, սակայն լրագրողի իրավունքների ոտնահարման շարունակվող փորձերը կանխելու ցանկությունը պարտադրեց գրիչ վերցնել:

Նախ, չգիտեմ ինչու, հեղինակը իրար է խառնել իմ ստորագրությամբ հոդվածն ու ինչ-որ հեռուստատեսային հաղորդում, դարձրել խաշիլ եւ սառեցված վիճակում մատուցել ընթերցողին: Եւ քանի որ «Գոլոս Արմենիի» ոչ բոլոր ընթերցողներն են կարդում «Ազգ», եւ «Ազգ»ի ոչ բոլոր ընթերցողները՝ «Գոլոս Արմենիի», հակիրճ կներկայացնեմ հարցի էությունը: Բանն այն է, որ «Ազգ»ի փետրվարի 26-ի (եւ ոչ 25-ի, ինչպես նշված է ձեր թերթում) համարում տպագրված *«Ատոմակայա՞նն է առաջնային, թե գեներատորը»* հոդվածը նվիրված էր ատոմակայանի հարցերով զբաղվող կառավարական հանձնաժողովի եւ Կանաչների միության անդամների հանդիպմանը: Այնտեղ ընդամենը մեջբերված են երկու կողմերի կարծիքները, իսկ վերջում, ամփոփելով բոլորի ելույթները, նշել եմ. *«...հույս կա, որ կառավարական բարձր մակարդակի հանձնաժողովը կկարողանա ճիշտ որոշում կայացնել՝ ըմբռնելով կողմերի ողջ լրջությունն ու պատասխանատվությունը»:* Սակայն, ինչպես պարզվում է պրն. Մելիքսեթյանի հոդվածից, ոչ միայն հեղինակը, այլեւ խմբագրության փորձառու աշխատակիցները անբարեխիղճ են [illegible]

[illegible] գոնե մի աշխատակիցը ծանոթ չլինեն հայերենի շարահյուսությանը: Այո, ես ատոմային էներգետիկայի մասնագետ չեմ, լրագրող եմ եւ այդ հարցում լիովին պահպանել եմ իմ իրավասությունները: Իսկ ինչպե՞ս է վարվել պրն. Մելիքսեթյանը: Ուղղակի կամ անուղղակի խոսքով մեջբերված ակադեմիկոսի, պրոֆեսորի եւ դոկտորի դատողությունների մի մասը վերագրել է ինձ, առաջ անցնելով՝ ինչ-որ պիտակներ կպցրել ինձ, ինչպես եւ վերը նշված մարդկանց հասցեին, իսկ վերջում ներկայացրել իր «թանկարժեք» առաջարկությունները:

Նախ, ես խորհուրդ կտայի պրն. դասախոսին այսուհետ խիստ ուշադիր ընթերցել ոչ միայն նմանատիպ հոդվածները, այլեւ թերթի ամբողջական էջերը: Այսպես, հոդվածիս վերեւում առանձին վերտառությամբ տպագրված Կանաչների միության կոչում նշված փաստը չէիք վերագրի իմ՝ գրչին: Նույնը չէիք անի նաեւ հոդվածում մեջբերված Գիտությունների ակադեմիայի որոշման տեքստի, ինչպես եւ երկրաբանական գիտությունների դոկտոր Լ. Սարքյանի եւ պրոֆեսոր Վ. Հարությունյանի խոսքերի հետ: Ավելին, չբավարարվելով խեղաթյուրումների շարքով՝ պնդում եք, որ *«եթե հարցերի հեղինակը (Հակոբ Ասատրյանը.– խմբ.) իմանար, որ փաստերի խեղաթյուրման եւ կեղծարարության համար պատասխանատվության կենթարկվի, նման քայլի չէր դիմի»:* Ես այդ մասին գիտեի եւ այժմ էլ հաստատակամորեն կարող եմ պնդել, որ գրել եմ այն, ինչ լսել եմ: Իսկ թե դուք ինչպես պետք է ինձ պատասխան տաք անհիմն վարկաբեկման համար, ձեւն ինքներդ ընտրեք: Ինչ վերաբերում է հոդվածում նշված գիտական փաստերի ճշմարտացիությանը, հուսով եմ, դրանց պատասխանը կստանաք ձեր քարկոծման արժանացած գիտնականներից: Թեեւ դրանց մի մասի պատասխանը կգտնեիք, եթե գոնե հետեւեիք մեր թերթի մյուս հրապարակումներին: Մարտի 7-ի համարում տպագրված *««Ատոմակայանի գործը» կհանձնվի Գերագույն խորհրդին, կամ ո՞վ կցանկանա քավության հաջորդ նոխազը»* հոդվածը, որը նվիրված էր կառավարական հանձնաժողովի անցկացրած մամուլի ասուլիսին, իմ կարծիքով, շատ հարցերի վրա է լույս սփռում: Ինչ վերաբերում է այն մեղադրանքին, թե Կանաչները ոչինչ չեն առաջարկում, անփորձության հետեւանք է: Բացեք մեր թերթի մարտի 18-ի համարը (ձեր տպագրած հոդվածից ընդամենը մեկ շաբաթ առաջ) եւ կկարդաք Կանաչների առաջարկները, որոնցից մի մասը, ի դեպ, համընկնում է ձեր հոդվածում նշվածներին: Ինչեւէ, չխորանալով մասնագիտական վեճերի մեջ եւ այն թողնելով Ձեր եւ ձեր գործընկերների իրավասությանը, վերջում կցանկանայի մաղթել. *«Նախ սովորեք հայերեն կարդալ, ապա միայն դատել»:*

Այսպես կավելանա այն ընթերցողների քանակը, որոնք, ինչպես եւ կառավարությունը, մինչեւ հիմա չեն կարողանում կողմնորոշվել. պե՞տք է փակել ատոմակայանը, թե ոչ:

Իսկ եթե ատոմակայանը բացելու ցանկություն ունեք, այդպես էլ գրեք, առանց ուրիշներին վարկաբեկելու:

Հարգանքներով՝
ՀԱԿՈԲ ԱՍԱՏՐՅԱՆ

Կապուտանի «հերոսը»

[illegible] Կոտայքի շրջանի Կապուտանի գյուղխորհրդի նախագահ [illegible]

[illegible]

Արցախյան Օրագիր

Հարձակումներ սահմանով

Ինչպես հաղորդեցին ԼՂՀ-ի մամուլի կենտրոնում, ապրիլի 1-ին ադրբեջանական ազգային բանակի ստորաբաժանումները հարձակում են ձեռնարկել Մարտակերտի շրջանի ամբողջ սահմանագծով: Լույս 2-ի գիշերը հրետակոծվել է Մարտակերտը, շրջանի մի շարք գյուղեր, ինչպես նաեւ Շահումյանի շրջանի գյուղերը:

Ապրիլի 1-ին հարձակման է ենթարկվել Չափար գյուղը: Մարտը շարունակվել է ապրիլի լույս 2-ի գիշերը: Նախնական տվյալներով, գյուղում կան զոհեր եւ վիրավորներ: Ադրբեջանցիները հարձակվել են նաեւ Ասկերանի շրջանի Աղբուլաղ գյուղի վրա:

Ապրիլի 1-ին կռիվներ են տեղի ունեցել Հադրութի շրջանում, ուր ադրբեջանական կողմը օգտագործել է մարտական ուղղաթիռներ: «Գրադ» կայանքից հրթիռակոծվել է Ստեփանակերտը: ■

Եղբայր թուրքերը

Ինչպես հաղորդեցին Երեւանի իրազեկ աղբյուրները, ինքնապաշտպանության ուժերի հետախուզության տվյալներով, ադրբեջանցիների կողմից մարտական գործողություններին մասնակցում է Թուրքիայի վարձկանների երեք ջոկատ: Յուրաքանչյուրը մոտ 50 հոգուց բաղկացած ջոկատները գտնվում են Աղդամի, Ղազախի եւ Թովուզի շրջաններում:

Ճշտված տվյալներով, Նախիջեւանում է գտնվում 300 իրանցի կամավորների ջոկատը, որոնք ներկայացնում են «Իսլամական հեղափոխության պահապաններ» կորպուսը: ■

Եվ մուսուլման եղբայրները

Ինչպես մենք հաղորդել ենք, Ղազախստանի «Ժելտոքսան» ազգային-ժողովրդավարական կուսակցությունը դիմել է բնակչությանը, կոչ անելով աջակցել «ադրբեջանցի եղբայրներին հայ գրոհայինների դեմ պայքարում»: Այդ կոչին արդեն արձագանքել է ավելի քան 300 մարդ: Սակայն նյութական միջոցների պակասի պատճառով Ալմա-Աթայից կարողացել է մեկնել միայն 20 հոգուց բաղկացած խումբ: Նախատեսվում է, որ առաջին կամավորները Տաշքենդում կհանդիպեն ուզբեկ կամավորների հետ, իսկ հետո միասին կմեկնեն Բաքու: «Ժելտոքսանի» նախագահ Խ. Կոժահմեդովը հաղորդել է, որ «Թուրքեստան» շարժումը եւ մի շարք այլ հասարակական կազմակերպություններ հավաքել են մոտ 200 հազար ռուբլի: ■

Դեպի Բաքու եւ Երեւան

Իրանի քաղաքացիական ավիացիան, նոր անկախացած նախկին խորհրդային հանրապետությունների հետ օդագնացության կապերն ընդլայնելու նպատակով մտադրություն ունի Թավրիզի օդանավակայանը դարձնել միջազգային օդանավակայան:

Ըստ Իրանի ազգային ավիացիայի Թավրիզի բաժանմունքի նախագահի, Թավրիզի օդանավակայանը միջազգային դառնալու դեպքում Ադրբեջանի նախագահը հնարավորություն կունենա նոր անկախացած երկրներից շատերի հետ օդային կապ հաստատել: Վերոհիշյալ պաշտոնյան նշել է նաեւ, որ ըստ Իրանի ազգային ավիացիայի ընկերության «Հոմա»ի ինքնաթիռներն իրենց ուղիղ չվերթները կսկսեն դեպի Բաքու եւ Երեւան: ■

Դարձյալ հայերը...

Ինչպես հաղորդեցին Ադրբեջանի ՆԳ նախարարության մամուլի կենտրոնում, ապրիլի լույս 2-ի գիշերը հրթիռահրետակոծման են ենթարկվել Աղդամը եւ շրջանի Շելլի ու Ղալաչիլար գյուղերը: Զոհվել է 2 հոգի, ավելի քան 10-ը վիրավորվել:

Ըստ նրանց, նույն գիշերը հայերը հարձակվել են Շուշիի շրջանի Ղայբալի եւ Քյոսալար գյուղերի վրա, սակայն ադրբեջանցիներին հաջողվել է ետ մղել հարձակումը: Հարձակման է ենթարկվել նաեւ Ջեբրայիլի շրջանի Միրիկ գյուղը: Կան զոհեր եւ վիրավորներ:

[illegible]

digitised by A.R.A.R.@

«Ով կամենում է զորավոր տեսնել յուր ազգը եւ հաղթող Հայրենիքը, նա ամենից առաջ ընտանիքները պիտի խնամե»:

Մուրացան

Հայ ընտանիքին լուրջ վտանգ է սպառնում

Հայ ժողովրդի գոյատեւման փաստը գիտական եւ կրոնական շրջանակներում հիմնականում բացատրվում է եկեղեցու ազգանպաստ գործունեությամբ, ինչպես նաեւ լեզվի պահպանմամբ եւ մշակույթի յուրահատկությամբ:

Սակայն, չգիտես ինչու, մեր պատմությունն ուսումնասիրող այրերը չեն նկատել եւ ցավալիորեն չեն ուզում տեսնել ներկա քաղաքական եւ հասարակական գործիչները. հայ ազգը չի անհետացել ամենից առաջ իր ընտանիքների շնորհիվ: Ավանդապահ, իր առանձնահատկությունները երբեք չկորցրած այդ ընտանիքների, որոնք հիմնական պահողն ու պատվիրատուն են եղել եւ կրոնի, եւ լեզվի, եւ մշակույթի: Ընտանիքների, որոնց շնորհիվ հեթանոսությունն ու քրիստոնեությունը Հայաստան ներթափանցելով՝ վերածվեցին ազգային հավատամքների: Ընտանիքների, որոնք ուր էլ ստիպված են եղել գաղթել, միշտ իրենցից [illegible]րել եւ ազգային դպրոցներ են կառուցել՝ աճող սերնդին մայրենիով ուսուցում տալու համար: Ընտանիքների, որոնք ավելի շատ գտնվելով այլ մշակույթների ազդեցության տակ, այնուամենայնիվ, կարողացել են մաքուր պահել ազգայինը:

Գուցե մենք չափազանցնում ենք: Այդ դեպքում ինչպե՞ս բացատրել, որ այն գաղութներում, որտեղ հայ ընտանիքների ամրությունը եւ ինքնապահպանման ձգտումը ինչ-ինչ պատճառներով խախտվել են, անհետացել է նաեւ ազգի այդ հատվածը, թեեւ ի սկզբանե գործել են եկեղեցին, լեզուն եւ մշակույթը: Այսօր հնարավոր ինչ-որ արձագանքներ ավելում են, թե Լեհաստանում հզոր եւ կարող հայկական համայնք է եղել: Հպարտությամբ ենք նշում ԱՄՆ-ում եւ Արեւմտյան Եվրոպայում մեծաքանակ հայ գաղթօջախների մասին, բայց ուծացման վտանգն ավելի քան երբեւէ իրական է մեր օրերում: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ 1915 թվականից հետո ծնված երրորդ՝ եւ չորրորդ սերունդների ընտանիքների համար նշված վերեւ գործոնները, դրանց զարգացման եւ հաստատման ավելի լավ պայմաններում անգամ, դադարում են առաջնային խնդիր լինելուց:

Ռուսական դպրոցների նկատմամբ արգելանք կազմակերպելով կարծում են, թե նպաստեցին ազգային կրթօջախի հաստատմանը եւ երեխաներին փրկեցին ոչ հայեցի դաստիարակություն ստանալուց: Պատճառը մոռացած, հետեւանքների դեմ են սուր ճոճում: Լեզվի մասին օրենքը, ինչ տեսքով էլ հաստատվի, չի կարող պատնեշ դառնալ կրթության անգլիականացմանը, որը, ի դեպ, արդեն իր համար լավագույն նախապայմաններ է ստեղծում. շուկան իրենն է թելադրում:

Իսկ այս ամենի ախտորոշումը միակն է՝ հայ ընտանիքը սփյուռքում թե մայր հայրենիքում վաղուց հիվանդագին վիճակում է գտնվում: Եւ սա չէ սարսափելին. բոլոր երկրներում էլ ընտանիքը նահապետականից անցում է կատարում մի նոր, դեռեւս վերջնականապես չձեւավորված կառուցվածքի: Դարեր շարունակ ընտանիքներում յուրաքանչյուր նոր սերունդ ընդունում եւ հաստատում էր եղած փոխհարաբերությունները: Իսկ 20-րդ դարի կեսերից, երբ սկսեց փոփոխվել ծնողների եւ զավակների, ինչպես նաեւ տղամարդու եւ կնոջ միջեւ հաստատված տնտեսական ու ֆինանսական կախվածությունը, ավելի ընդգծված դարձավ երիտասարդության հակադրվելու եւ իր «ես»-ն ու անհատականությունը հաստատելու ձգտումը: Այս ամենը հեշտությամբ ձեռք չի բերվում եւ ուղեկցվում է բացասական դրսեւորումներով՝ մեծանում է ամուսնալուծությունների թիվը, նվազում է ծնվող երեխաների քանակը: Վերջինը հանգեցնում է պետության պաշտպանունակության թուլացման, ինտելեկտուալ կարողություններ ունեցող մարդկանց եւ ընդհանրապես աշխատուժի զգալի պակասի... Մի խոսքով, ծագող խնդիրները լուրջ եզրահանգումների տեղիք են տալիս եւ շատ երկրների կառավարություններ վաղուց է, ինչ միջոցներ ու ժամանակ չեն խնայում վիճակը շտկելու համար:

Իսկ ի՞նչ է կատարվում Հայաստանում: Ընտանիքի խնդիրներով զբաղվող փոքրաթիվ մասնագետները վաղուց էին անհանգստություն արտահայտում մեր հանրապետությունում ամուսնալուծությունների դանդաղ, բայց եւ հաստատուն աճի, ընտանիքներում ծնվող երեխաների միջին թվի զգալի անկման կապակցությամբ: Միայն թե այն մնում էր «ձայն բարբառո հանապատի»: Բանն այն է, որ հարցին մոտենում էին վիճակագրական տվյալների յուրահատուկ մեկնաբանությամբ: *«Ճիշտ է, այդ ամենը կա, բայց տեսեք, թե այդ թվերը որքան փոքր են Ռուսաստանի եւ Մերձբալթյան հանրապետությունների հետ համեմատած»:* Եւ այստեղից էլ եզրակացությունը. *«Դեռ վաղ է տագնապ բարձրացնել»:* Նման «երկարյա» տրամաբանության պայմաններում դժվար էր համոզել, որ հարկավոր է կանխարգելիչ քայլերի դիմել վիճակը տագնապալիի չհասցնելու համար, որ ավելի լավ է ուրիշների սխալների վրա սովորել...

Եւ, այնուամենայնիվ, սա երեկ էր, իսկ այսօր տնտեսական դաժան ճգնաժամի հետեւանքով ընտանիքների հիվանդությունը բավականին արագ է խորանում եւ սպառնում է դառնալ անկառավարելի:

ՀՀ վիճակագրության 1991 թ. ամփոփագրում նշված էր միայն, որ նախորդ տարվա ընթացքում զգալի իջել է ծնելիությունը: Իսկ դրա կողքին քիչ հուսադրող մի այլ թիվ՝ աճել է մահացությունը: Ուրիշ ոչ մի տվյալ: Բայց, եթե անգամ հետամուտ չլինենք ընտանիքի դրությունը բնորոշող վիճակագրական մյուս փաստերը իմանալու, հասարակության դաշտին ներկայացվածն էլ բավական է հաստատելու, որ մոտալուտ աղետի նշանները ավելի քան իրական են:

Կարելի է, անշուշտ, ամեն ինչ բացատրել երկրաշարժի հետեւանքներով, շրջափակումներով, անցումային փուլի դժվարություններով: Մի փոքր հուսադրել, որ միայն մեր հանրապետությունում չէ այս վիճակը՝ աշխարհի 1/6 մասն է տառապում նույն հարուցիչներից:

Բայց կարելի՞ է արդյոք ազգի հիմքը կազմող եւ գոյության իրական երաշխիքը հանդիսացող ընտանիքի դրության նկատմամբ բացարձակ անտարբերությունն արդարացնել այդ խոր քիչ հույս ներշնչող փաստարկներով, որոնք, եթե մի փոքր առաջ նայենք, ամենեւին էլ ամբողջական ցանկը չեն: Մեզ դեռ սպասվում է իրական գործազրկություն, հայ երիտասարդության զանգվածային պանդխտություն, անառակության եւ հանցագործության աննախադեպ աճ... Եւ որպես այս ամենի հետեւանք՝ ավելի շատ ընտանիքների քայքայում, ավելի քիչ ամուսնությունների եւ երեխաների ծննդի գրանցում, իշխանությունների ինչ-որ բան շտկելու հնարավորությունների եւ, ի վերջո, դժվարությամբ անկախություն ստացած ազգի ներսից քայքայում: Նման հեռանկարը հնարավոր է չտեսնել միայն ջայլամի կեցվածք ընդունելու կամ ամբողջովին այսրոպեական խնդիրների վրա կենտրոնանալու դեպքում:

Այլապես, ինչո՞վ կարելի է բացատրել, որ մինչեւ այժմ չի կատարվել *«Կանանց, մայրության եւ մանկության պաշտպանության, ընտանիքի ամրապնդման հրատապ միջոցառումների մասին»* Հայաստանի Հանրապետության Գերագույն խորհրդի 1991 թ. հուլիսի 8-ի որոշման, իր նշանակությամբ առավել հեռանկարային կառավարության մարմիններում ընտանիքի ամրապնդման եւ ժողովրդագրական քաղաքականության հարցերով զբաղվող կառուցվածքի ստեղծման կետը: Գործադիր մի օղակ, որը ներկա բարդ իրադրությունում առավել համապարփակ կուսումնասիրեր հայ ընտանիքի ներկա վիճակն ու ամրապնդման անհրաժեշտ միջոցառումների համալիրը եւ նախագահին կներկայացներ ընտանիքների տնտեսական անմխիթար վիճակը մեղմացնող, կորուստները նվազագույնի հասցնող, առաջագա վերելքը նախապատրաստող օրենսդրական եւ գործնական քայլերի հիմնադրույթներ, գիտությանը տրամադրված գումարների մի մասի նկատմամբ որպես պատվիրատու հանդես կգար եւ այն կծառայեցներ ընտանիքի խնդիրների լուծմանն ու համապատասխան կադրերի պատրաստմանը, միասնական նպատակների շուրջ կհամախմբեր կառավարության տարբեր գերատեսչությունների ջանքերը...

Հնարավո՞ր է, որ մեր տագնապները իրականության հետ ոչ մի կապ չունենան, իսկ բերված փաստարկները միայն հիվանդագին երեւակայության արդյունք լինեն: Այդ դեպքում հարկ կլինի հակառակը ապացուցել:

Ամեն դեպքում, գոնե չպետք է ուշացվի ընտանիքի խնդիրներով զբաղվող գործադիր մարմնի ստեղծման Գերագույն խորհրդի որոշման իրականացումը: Առանց այն էլ բավականին ժամանակ ենք կորցրել:

ՅՈՎՍԵՓ ՊՈՂՈՍՅԱՆ

Գերմանացի սոցիալ-դեմոկրատը դասեր է տալիս

Մեր թերթի փետրվարի 29-ի համարում տեղեկացել էինք, թե փետրվարի 21-ին Բոնն քաղաքում ելույթ ունենալով Ղարաբաղի հարցին նվիրված մի հանդիպման ժամանակ, գերմանական սոցիալ-դեմոկրատ պատգամավոր Պիտեր Շպեռլինգը ասել էր, թե «Արեւմուտքի ամենամեծ թերությունն այն է, որ ընդհանրապես մոռացվում է Բաքվի կողմը»: Ապրիլի 2-ին Երեւան ժամանեց Սոցինտերնի պատվիրակությունը նույն ինքն Պիտեր Շպերլինգի գլխավորությամբ: Մեր այն հարցին, թե ի՞նչ փաստարկով նա կարող է հաստատել, որ իր ասած Արեւմուտքը հայամետ հայտարարություններ է անում կամ հանդես գալիս Երեւանի կողմից եւ Արեւմտյան ո՞ր երկիրն է նույնքան կրքոտությամբ պաշտպանում Հայաստանի եւ հայերի շահերը, ինչքան Թուրքիան՝ Ադրբեջանի, նա պատասխանեց. «Իհարկե, իմ կարծիքով, դժվար է գտնել որեւէ արեւմտյան երկիր, որտեղ մամուլն այդքան ամբողջական հայամետ քաղաքականություն վարի, որքան Թուրքիայի մամուլը ադրբեջանամետ: Դա կապված է Թուրքիայի եւ Ադրբեջանի մեծածավալ համագործակցության հետ. նրանց միջեւ եղել է դեսպանությունների փոխանակում: Իսկ Հայաստանը մինչեւ այժմ չունի որեւէ դեսպանություն արեւմտյան աշխարհում, որը շատ կարեւոր է Արեւմուտքում ինչ-որ ձեւով պաշտպանություն ապահովելու համար: Արեւմուտքում դեսպանություն ունենալը կապահովի հայկական տեսակետի ներկայացումը մամուլում: Կարեւոր պահ է նաեւ այն, որ թուրքերի եւ ադրբեջանցիների միջեւ ավելի էթնիկական կապ կա, քան, ասենք, հայերի եւ գերմանացիների: Իսկ արեւմտյան երկրները ավելի հեռու են կոնֆլիկտի շրջանից, քան Թուրքիան: Այստեղից, պատճառներ կան, ըստ որի արեւմտյան երկրները այդքան հայամետ չեն: Եւ, վերջիվերջո, մյուս փաստարկը. իմն ոչ մեր մարդիկ կան, որոնք գտնում են, որ չի կարելի հարցը լուծել լինելով միակողմանի: Օրինակ, եթե ուզում եք զինադադարի հասնել, պետք է այնպիսի առաջարկներ անել, որոնք երկու կողմերի համար էլ ընդունելի լինեն: Երբ մարդիկ արեւմուտքից այցելում են Բաքու, տեսնում են լրիվ այլ պատկեր, քան այն, ինչ կարդացել են իրենց մամուլում կամ լսել են հայերի կողմից: Լինելով Բաքվում, մենք համոզվեցինք, որ նրանք ավելի են ձգտում խաղաղության, քան կարծում էինք: Նրանք ավելի են կողմնակից ԵԱՀԽ-ի մասնակցությանը խնդրի լուծման համար, քան մենք մինչ այնտեղ այցելելն էինք կարծում: Եւ մարդիկ Արեւմուտքից Բաքու գնալով ստիպված են լինում փոխել իրենց տեսակետը, քանի որ այնտեղ մտածողությունն այլ է, քան կարծում են: Այդպիսի դեպքում անվստահություն է ստեղծվում հայերի կողմից, պատճառաբանելով, որ մենք իրերը չենք տեսնում այնպես, ինչպես կան: Կարող եմ ասել, որ երկու կողմերն էլ միմյանց մասին սխալ պատկերացում ունեն: Արեւմուտքում կարծում են, որ Բաքուն այս կոնֆլիկտում կշահի: Մինչդեռ Ադրբեջանի տնտեսությունը ավելի է վնասվում այս կոնֆլիկտից, որն իրենք էլ են նշում: Եւ նրանք կարծում են, որ իրենք էլ են այն կոնֆլիկտի զոհը, որին չեն ձգտում: Իսկ Արեւմուտքում այն տպավորությունն է, թե Բաքուն ԵԱՀԽ-ի շրջանակներում անցկացվող միջոցառումներին դեմ կլինի, բայց իրականում պարզվում է, որ նրանք համաձայն են դրան: ԵԱՀԽ-ի սկզբունքները նրանց համար արժեքավոր են, նրանք համաձայն են, որ այդ սկզբունքները գործեն շրջանում՝ հարգելով սահմանային կանոնները: Ապացույցներ կան, որ Հայաստանը լքած ադրբեջանցիները չեն ժխտում, որ հետագայում պետք է ապրեն հայերի հետ: Մենք կարծում էինք, թե ադրբեջանցիները ատում են հայերին, սակայն դա այդպես չէ. կա ատելություն, բայց կան նաեւ ուրիշ զգացմունքներ:

Դեռեւս փետրվարին բոլոր արեւմտյան քաղաքական գործիչները նախ գալիս էին Երեւան, տեղում ծանոթանում իրավիճակին, հետո գնալով Բաքու, խորհուրդներ տալիս Բաքվի քաղաքական գործիչներին: Գրեթե չկային այնպիսիք, որ սկզբում գնային Բաքու, հետո նոր Երեւան»:

Դե ինչ, շնորհավորենք հարգելի Շպերլինգին, որ սկզբից գնացել է Բաքու, նոր Երեւան: Դա շատ լավ զգացվում է իր ասածներից:

ԳԱՅԱՆԵ ԱՃՐԻԿՅԱՆ

Հայաստանի տնտեսական զարգացման խորհրդի մեկօրյա սեմինարը

Մարտի 14-ին Լոս Անջելեսում իր աշխատանքներն սկսեց ՌԱԿ Հայաստանի տնտեսական զարգացման խորհրդի աշխատանքային առաջին սեմինարը: Խոսելով սեմինարի դրդապատճառների մասին, լոսանջելեսահայ բիզնեսմեն, ՌԱԿ Կենտրոնական վարչության անդամ պրն. [illegible] Համալյանը, որին վստահված էր ամբողջ օրվա ընթացքում վարել հանդիպումը, ասաց, որ իրենց նպատակն է քաջալերել ֆինանսական ներդրումները Հայաստանում եւ Երեւանի, Փարիզի, Լոնդոնի, Մոնրեալի ու Լոս Անջելեսի գրասենյակների միջոցով շահագրգիռ կողմերի համար ուղեցույցի դեր կատարել: **«Հայաստան թեեւ փոքր է տարածությամբ, սակայն ունի ժողովրդավարական կայուն իշխանություն, բարձր զարգացած ժողովուրդ, հաստատուն կապեր սփյուռքի հետ եւ հակված է պատշաճելու փոփոխվող պայմաններում»**, ասաց նա: Ապա, եզրափակելով իր խոսքը, պրն. Համալյանը հավաստիացրեց, որ Հայաստանի տնտեսական խորհուրդը կօժանդակի բոլոր նրանց, ովքեր նպատակ ունեն իրենց ներդրումներով կայուն նախադրյալներ ստեղծել Հայաստանի տնտեսական բարգավաճման համար:

Շուրջ 200 հրավիրյալները, հիմնականում առեւտրականներ, տնտեսագետներ, գիտաշխատողներ, մտավորականներ եւ լրագրողներ, մեծ հետաքրքրություն ցուցաբերեցին հաջորդաբար զեկուցումներով հանդես եկողների նկատմամբ, որոնցից առաջինը լոնդոնահայ խոշոր գործարար պրն. Վարդան Ուզունյանը ընդարձակ զեկուցումով հանդես եկավ Հայաստանի տնտեսական ներկա վիճակի եւ այն բարելավելու միջոցների մասին: Նա նկատեց, որ թեեւ Հայաստանի արդյունաբերությունը ծանր կացության մեջ է կապված ուժանյութային ճգնաժամի, հումքի անբավարարության եւ այլնի հետ, այնուամենայնիվ, որոշ նվաճումներ կան երկրագործության ասպարեզում, եւ այդ բնագավառում ընդհանուր եկամուտն ավելացել է 60-65 տոկոսով: Հայաստանի տնտեսական զարգացումը նոր եւ ամուր հիմքերի վրա դնելու համար պրն. Ուզունյանն առաջարկեց.

1. Հետզհետե ձերբազատվել ծանր արդյունաբերությունից եւ զարգացնել թեթեւ արդյունաբերությունը: 2. Բնական հարստությունների հիման վրա զարկ տալ շինարարական արդյունաբերությանը: 3. Ընդլայնել գյուղատնտեսությունը փոքր եւ միջին չափի տրակտորների կիրառումով: 4. Հայաստանի գիտական միտքն օգտագործելով զարգացնել բարձր ճշգրտություն պահանջող գործիքների արտադրությունը: 5. Զարգացնել արդյունաբերության այնպիսի առանձնահատուկ ճյուղերը, ինչպիսիք են, օրինակ, քիմիական արդյունաբերությունը, բարձր ճշգրտության մեքենաշինությունը եւ այլն: 6. Առեւտրի ասպարեզում ապահովել սփյուռքահայության մասնակցությունը: 7. Զարգացնել տուրիզմը:

Հաջորդ զեկուցողը մասնագիտությամբ իրավաբան Նեւիլ Էյլըրսըն էր, որն իր ելույթում մասնավորապես անդրադարձավ համատեղ ձեռնարկություններին: Ըստ նրա, Հայաստանի ներկա անցումային շրջանում խորհրդարանը պետք է վավերացնի հստակ օրենքներ: Կարեւորն այն է, ասաց պրն. Էյլըրսընը, որ Հայաստանի ղեկավարները գիտակցում են նոր օրենքների անհրաժեշտությունը:

Երեւանում «Արմենթոյ» խաղալիքների գործարանի հիմնադիր, ՀԲԸՄ Կենտրոնական վարչության անդամ պրն. Ռուբեն Թերզյանն իր զեկույցում անդրադարձավ Հայաստանում ֆինանսական ներդրումներ կատարելու անհրաժեշտությանը, նշեց, որ «Արմենթոյ»-ի հաջողությունների հիմնական նախադրյալը Հայաստանում տաղանդավոր բարձրորակ մասնագետների առկայությունն է: Պրն. Թերզյանը խոսեց նաեւ Հայաստանում ճապոնական մի ընկերության հետ համատեղ ձեռնարկություն հիմնելու հեռանկարի մասին: **«Եթե ունես կիրք, եթե ունես հավատք, Հայաստան սկսելու լավագույն վայրն է»**, եզրափակեց նա:

Վերջին զեկուցողը Հայ-Ամերիկյան առեւտրական գրասենյակի D&R Travel Consultants ընկերության եւ Լեւոն Թրեւել ճամփորդական ընկերության նախագահ Էմիլ Ռեզային էր: Իր ելույթում նա անդրադարձավ Հայաստանի հաղորդակցության միջոցներին եւ առեւտրա-տուրիստական հնարավորություններին, նշելով, որ օդային ճանապարհների եւ միջազգային չափանիշներին համապատասխանող հյուրանոցների առկայության դեպքում հնարավոր է Հայաստանը դարձնել քրիստոնեական ուխտատեղի:

Օրվա վերջում զեկուցողները պատասխանեցին բազմաթիվ հարցերի՝ մանրամասնություններ հաղորդելով իրենց ելույթներից դուրս մնացած խնդիրների մասին:

ՌԱԿ Հայաստանի տնտեսական զարգացման խորհրդի սեմինարն այս տարի Լոս Անջելեսում տեղի ունեցած նման ձեռնարկումներից ամենալուրջն էր:

Թղթակից

Օգնություն Արցախին

Երքաղխորհրդի ջերմային տնտեսության ԱՄ Վերանորոգման-կարգավորման վարձակալական վարչությունից (պետ՝ Վլադիմիր Դավթյան) «Ազգ» թերթի հաշվին փոխանցվեց 17 հազար ռուբլու գումար, որով համապատասխան վարչությունների օգնությամբ գնվեց ծխախոտ, կարամել եւ ուղարկվեց Արցախ:

digitised by A.R.A.R.@

Ի՞ՆՉ Է ԽՈՍՏԱՆՈՒՄ ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Վերջին տասնամյակների տարածքային կոնֆլիկտների պատմության բաղկացուցիչ մասն են կազմում դրանց հանգուցալուծման հնարավոր տարբերակներին անդրադառնող միջազգային խորհրդաժողովները: Եթե ուշադրություն դարձնենք մեր շրջանի երկարաժամկետ կոնֆլիկտների՝ արաբա-իսրայելյան եւ Կիպրոսի խնդիրների վրա, ապա կարելի է պատկերացում կազմել միջազգային կազմակերպությունների աշխատանքների եւ դրանց գործադրած ջանքերի արդյունավետության մասին:

Միայն այն փաստը, որ ամենահեղինակավոր միջազգային կազմակերպությունների՝ ՄԱԿ-ի, Եվրոպայի տնտեսական ընկերակցության, Չմիավորման շարժման եւ այլոց մասնակցությունը չի նպաստել այս խնդիրների հանգուցալուծմանը, վկայությունն է այն բանի, որ տարածքային կոնֆլիկտներում վերջին խոսքը, այնուամենայնիվ, պատկանում է հակամարտ կողմերին:

Ընդհանրապես միջազգային կազմակերպությունների ընդունած որոշումների իրականացումն ու հնարավոր պատժամիջոցների կիրառումը ուղիղ համեմատական է կոնֆլիկտի մասնակից երկրների քաղաքական վարկին, ազդեցության ոլորտներին եւ շահագրգիռ երկրների հասարակական կարծիքին: Ավելի պարզ ասած, միջազգային կազմակերպություններն իրենց ցանկությունները միշտ համապատասխանեցնում են քաղաքական իրատեսության հետ: Այսպես, տասնամյակներ շարունակ ՄԱԿ-ի բոլոր որոշումները ոտնահարող եւ եվրոպական ազդեցիկ կազմակերպությունների ու երկրների դիմումներն անտեսող Իսրայելը շարունակում է ամենատարբեր տնտեսական ու քաղաքական հարաբերություններ պահպանել այն երկրների հետ, որոնք պարբերաբար քննարկում են հօգուտ արաբական պետության տարածքների բռնագրավման դադարեցման եւ ոչ մեկի մտքով իսկ չի անցնում պատժամիջոցներ կիրառել նրա դեմ:

Թուրքիան 1974թ. ի վեր զավթել Կիպրոսի հյուսիսային հատվածը ու ոչ միայն անտեսում է ՄԱԿ-ի եւ եվրոպական ատյանների որոշումները իր զինված ուժերի դուրս բերման վերաբերյալ, այլեւ ճանաչել է ինքնահռչակ Հյուսիսային Կիպրոսի հանրապետությունը եւ աշխատանքներ է տանում այդ ճանաչումը միջազգայնացնելու ուղղությամբ:

Եւ դարձյալ միջազգային կազմակերպությունները «զարմանալի» մեղմություն են ցուցաբերում ՄԱԿ-ի կողմից ճանաչված երկրի՝ Կիպրոսի տարածքային ամբողջականությունը խախտած երկրի նկատմամբ:

Չպետք է մոռանալ, որ Թուրքիան ԱՀԽ-ի անդամ երկիր է, որը, արհամարհելով բոլոր ընդունված որոշումները Կիպրոսի խնդրի վերաբերյալ, նույն կազմակերպության շրջանակներում պաշտպանում է Ադրբեջանի տարածքային ամբողջականության իրավունքը, հենվելով ԱՀԽ-ի սկզբունքների վրա: Այն, որ եվրոպական խորհուրդը «մոռացել» է այդ մասին, կարելի է հասկանալ, բայց թե ինչո՞ւ հայկական դիվանագիտությունը չի թարմացնում եվրոպացիների հիշողությունը, հասկանալի չէ:

Այս հակիրճ ներկայացված օրինակների հիման վրա կարելի է հանգել այն պարզ ճշմարտությանը, որ միջազգային կազմակերպությունների սկզբունքները, ինչպես եւ արեւմտյան «անխախտ» արժեքները քաղաքական գործոն են դառնում միայն այն ժամանակ, երբ դրանք համընկնում են իրենց իսկ շահերին:

Տարածքային կոնֆլիկտներում պատերազմական գործողությունների դադարեցման եւ զինված դիմակայության մեղմացման գործում մեծ դեր են խաղում միջազգային կազմակերպությունների, առավելապես ՄԱԿ-ի զինվորական ստորաբաժանումների տեղակայումը կոնֆլիկտի տարածքում:

Սակայն նման գործողությունը արդյունավետ է միայն այն դեպքում, երբ հակամարտ կողմերը իսկապես շահագրգռված են մարտական գործողությունների դադարեցման մեջ: Հակառակ դեպքում խաղաղարար ուժերի ներկայությունը զինված գործողությունների համար առանձնակի խոչընդոտ չէ: Դրա լավագույն օրինակը նորից կարելի է տեսնել Իսրայելի վարքագծում, որը, բազմիցս «շրջանցելով» կապույտ սաղավարտներին, թափանցել է Լիբանանի տարածքը:

Անհրաժեշտության դեպքում, երբ խնդիրը վերաբերում է քաղաքականապես անպաշտպան երկրներին ու ժողովուրդներին, միջազգային կազմակերպությունները կարողանում են խիստ դիրքորոշում ցուցաբերել՝ տնտեսական պատժամիջոցներից ու քաղաքական մեկուսացումից մինչեւ ռազմական միջամտության արտոնություն տրամադրելը: Եւ դարձյալ նման որոշումների հիմքում ընկած է ոչ թե միջազգային իրավունքի անխախտ օրենքը, այլ քաղաքական ոլորտի մեծերի կամքն ու շահերը:

ԵԱՀԽ-ի շրջանակներում ԼՂՀ-ի խնդրի կարգավորմանն ուղղված խորհրդաժողովը Մինսկում որոշ առումով նոր էջ է բացում տարածքային կոնֆլիկտների կարգավորման պատմության մեջ: Այստեղ որոշվելու է, թե որքանով են արդարացված Ատլանտիկայից մինչեւ Խաղաղ օվկիանոս ընկած տարածքներում ընթացող եւ սպասվելիք բուռն իրադարձությունների վրա եվրոպական հաստատությունների կողմից վերահսկողություն հաստատելու հույսերը: Արդյունավե՞տ է արդյոք Արեւմուտքի «զսպաշապիկը» իր բնույթով ասիական կոնֆլիկտը սանձելու համար եւ սկզբունքների ի՞նչ համակարգ է դրվելու դրա հիմքում:

Արեւմուտքն արդեն իսկ «նոր եվրոպացիների»՝ ԽՍՀՄ արեւելյան պետությունների հետ հարաբերություններ հաստատելիս խախտել է իր սկզբունքները, լիարժեք դիվանագիտական կապեր ձեւավորելով այնպիսի ամբողջատիրական վարչակարգերի հետ, ինչպիսիք են Ուզբեկստանը, Տաջիկստանը եւ արեւմտյան բոլոր չափանիշներով մարդու իրավունքները ոտնահարող Ադրբեջանը: Բոլոր հիմքերը կան կարծելու, որ Արեւմուտքը կառաջնորդվի նույն ոգով՝ այդ երկրների հետ կապված խնդիրներում կիրառելով արեւմտյան սկզբունքների ու արժեքների սահմանափակ, պարզունակացված տարբերակը:

ԼՂՀ-ի խնդրում Արեւմուտքն ի դեմս ԵԱՀԽ-ի բախվել է բավական տհաճ իրավիճակի հետ: Միջազգային իրավունքի նորմերի տեսանկյունից այս խնդիրը զուրկ է հստակությունից, որովհետեւ այստեղ միահյուսված են միանգամից երկու իրավահավասար միջազգային նորմեր՝ սեփական ճակատագիրը տնօրինելու իրավունքի եւ իրավահավասարության սկզբունքը եւ պետությունների տարածքային ամբողջականության սկզբունքը: Այս երկուսն էլ տեղ են գտել ԵԱՀԽ-ի 1975թ. եզրափակիչ փաստաթղթում եւ կիրառելի են ԼՂՀ-ի խնդրում: Այնուամենայնիվ, պետությունների տարածքների ամբողջականության սկզբունքը (տվյալ դեպքում Ադրբեջանի տարածքային ամբողջականության խնդիրը) ԼՂՀ-ի հարցում կարելի է կիրառել որոշ վերապահումներով: Նախ, որեւէ ժողովրդի ինքնորոշումը եւ անկախ պետականության ձեւավորումը չի դիտարկվում իբրեւ որեւէ երկրի տարածքային ամբողջականության խախտում եւ երկրորդ, որ առավել կարեւոր է, ըստ միջազգային իրավունքի նորմերի որեւէ երկրի տարածք են համարվում այն տարածքները, որոնց վրա իր միջազգային ճանաչման պահին տվյալ երկիրը իրականացնում է օրենսդրական, վարչական, դատական եւ այլ բնույթի լիակատար վերահսկողություն: Ադրբեջանը միջազգային ճանաչման փուլում ոչ մի տեսակի վերահսկողություն ԼՂՀ-ի վրա չէր իրականացնում, ավելին, ԼՂՀ-ում գոյություն ունեին ինքնավարության ձեւավորված օրենսդիր եւ գործադիր մարմիններ, որոնց կողմից էլ հենց իրականացվում էր հանրապետության կառավարումը եւ ԼՂՀ-ն Ադրբեջանի օրենսդրական-վարչական տարածության մեջ չէր մտնում: Դրանով իսկ ԼՂՀ-ն տարբերվում է Ռուսաստանյան Ֆեդերացիայի այն ազգային-վարչական միավորներից, որոնք Ռուսաստանի օրենսդրական եւ վարչական գերակայության տակ են եղել նրա միջազգային ճանաչման փուլում եւ ըստ միջազգային բոլոր նորմերի համաձայն համարվում են նրա տարածքը: Ընդհանրապես, եթե ԼՂՀ-ի խնդրին ԵԱՀԽ-ն մոտենա իր իսկ կողմից ընդունած փաստաթղթերի համաձայն, ապա հարցը այնքան էլ խրթին չի թվա, ինչպես դա փորձում են ներկայացնել: Սակայն մենք արդեն նշել ենք, որ միջազգային իրավունքը գործում է այնքանով, որքանով համապատասխանում է մեծ քաղաքականության շահերին:

Գործնականում եւ Հայաստանի, եւ ԼՂՀ-ի քաղաքական վիճակը շատ ավելի բարդ է: Հայկական կողմի հակառակորդը միջազգային ատյաններում ոչ թե ադրբեջանական նորաբույս դիվանագիտությունն է, այլ միջազգային հարաբերություններում հարուստ փորձ ունեցող, Եվրոպայում ու Միջին Արեւելքում ռազմաքաղաքական մեծ դեր խաղացող Թուրքիան:

Մինսկի խորհրդաժողովին մասնակցող երկրների գերակշռող մեծամասնությունը, եւ հատկապես վճռորոշ խոսք ունեցող պետությունները բազմաբնույթ քաղաքական, տնտեսական եւ այլ կապերով սերտացած են Թուրքիայի հետ: Նրանք լուրջ ստրատեգիական խնդիրներ ունեն Թուրքիայի կողմից հովանավորվող թյուրքական աշխարհում եւ բնական է, որ ԼՂՀ-ի հարցում նրանց դեմ չեն գնա: Արեւմտյան ճակատում հայկական դիվանագիտության թուլությունը կարող էր փոխհատուցվել Միջին Արեւելքի երկրների հետ սերտ կապերով, սակայն այդ ուղղությամբ Հայաստանի ձեռքբերումները նվազագույն են: Հայաստանի քաղաքական թուլությունը լավ է գիտակցվում Թուրքիայի եւ ԵԱՀԽ-ի երկրների կողմից, որոնք ճնշում կգործադրեն հայկական կողմի վրա՝ ԼՂՀ-ի խնդիրը Ադրբեջանի տարածքային ամբողջականության պահպանման տեսանկյունից դիտարկելու ուղղությամբ: Ցավոք, համաեվրոպական ատյանում այսօր չկա մի երկիր, որը կգործադրեր իր ջանքերը քննարկումների նման ընթացքը փոխելու համար:

Եթե Ադրբեջանի տարածքային ամբողջականության պահպանման խնդիրն ընդունվի որպես հիմք, ապա հաջորդ քայլով կպարտադրվի Հայաստանի կողմից նրա ներքին գործերին միջամտելու անթույլատրելիությունը, զինված կազմավորումների զինաթափումն ու դուրս բերումը ԼՂՀ-ից եւ որ ամենակարեւորն է, գաղթականներին իրենց բնակության նախկին վայրերը վերադարձնելու «մարդասիրական» պահանջը:

Պետք է սպասել, որ հայկական կողմը իր հերթին շեշտը դնելու է սահմանափակումների վերացման, մարդասիրական միջանցքների ստեղծման եւ խաղաղարար ուժերի տեղաբաշխման վրա: Կարեւորագույն խնդիրը պետք է դիտարկել այն, որ Հայաստանը չստորագրի ոչ մի փաստաթուղթ, որը կսահմանափակի ԼՂՀ-ի իրավական կարգավիճակը: ԼՂՀ-ի տարածքն այսօր վերահսկվում է իր իշխանությունների կողմից եւ այս փաստի հետ ԵԱՀԽ-ն ստիպված է հաշվի նստել: Միջազգային իրավունքի շրջանակներում առ այսօր բացակայում է նորաստեղծ պետականության ճանաչման ինստիտուտը իբրեւ ձեւավորված համակարգ: Որեւէ երկրի չճանաչումը միջազգային հանրության կողմից դեռեւս չի նշանակում, որ այդ երկիրը անօրինական է: «Ճանաչումը» դիտվում է իբրեւ դեկլարատիվ գործողություն, որը այս կամ այն երկիրը կարող է կատարել կամ ոչ:

Պետք է հաշվի առնել, որ ԼՂՀ-ի խնդրում բացակայում է տարածքների բռնագրավման (անեքսիայի) փաստը, որը հիմքեր չի տալիս Հայաստանի դեմ որեւէ բնույթի պատժամիջոցներ կիրառելու համար: Ընդհակառակը, պաշտպանելով ԼՂՀ-ի պետականության տեսակետը, կարելի է պայքարել Ադրբեջանի կողմից ագրեսիայի փաստի ճանաչման համար:

Վերջում ուզում ենք հիշեցնել, որ ժամանակի գործոնը նման կոնֆլիկտներում վճռորոշ նշանակություն ունի եւ նա, ով կարողանում է ժամանակ շահել՝ օգտագործելով այն առավելագույն արդյունավետությամբ, կարող է հաղթանակի հույսեր ունենալ:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ
Հայաստան-Միջին Արեւելք վերլուծական բաժին

«Թուրքիան պարտավոր է պաշտպանել Նախիջեւանի անվտանգությունը», ասում է Ալիեւը

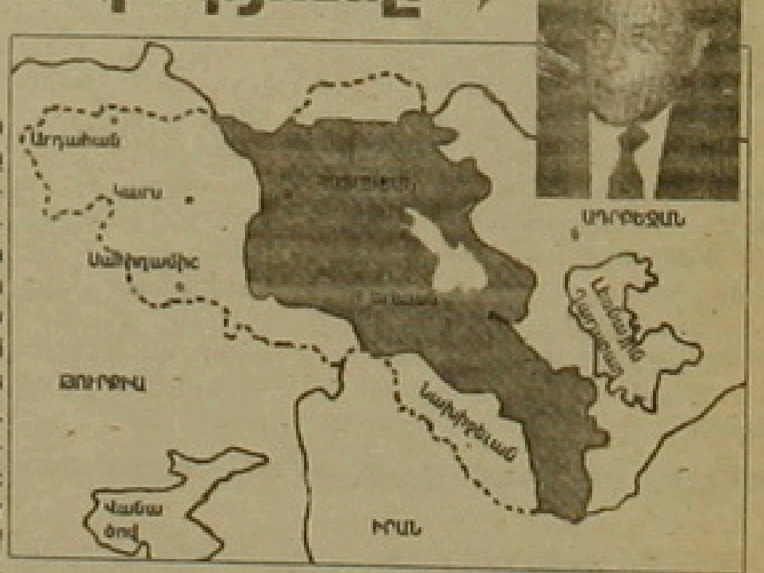

Հայաստանը Սեւրի պայմանագրով

Չնայած երկրի հարավ-արեւելյան շրջաններում քուրդ ազգաբնակչության ապստամբական ելույթներին, որոնք թուրքական անվտանգության ուժերի միջամտության հետեւանքով վերածվել են արյունալի բախումների, տասնյակ զոհեր խլելով քրդերից, Ղարաբաղյան խնդիրը շարունակում է մնալ Թուրքիայի օրակարգում: Ուշադրությունն այդ խնդրի հանդեպ ամենեւին չէր նվազել նաեւ ինչպես Էրզինջանի երկրաշարժի, այնպես էլ Զոնգուլդաքի ածխահանքերում հարյուրավոր հանքափորների մահվան պատճառ դարձած վթարի օրերին: Եւ դա պատահական չէ, քանի որ Թուրքիայի կառավարող շրջանները Արցախին մոտենում են Հայ դատի տեսանկյունից եւ այն համարում պահանջատիրության շղթայի մեջ առաջին օղակը: Գաղտնիք չէ, որ կոնֆլիկտի առնչությամբ Ադրբեջանի շահերի ներկայացումը միջազգային ասպարեզում միաժամանակ Թուրքիայի ազգային շահերի պաշտպանության երանգ է ստանում: Արդյունքում, Ղարաբաղյան կոնֆլիկտը վերածվում է Թուրքիայի սեփական խնդրի: Դրա վառ ապացույցը «Հյուրրիյեթ»-ի քաղաքական մեկնաբան Էրթուղրուլ Օզքյոքի հոդվածն է: Հեղինակը անդրադառնալով հայ ազատամարտիկների կողմից Խոջալուի գրավումից հետո Լեռնային Ղարաբաղում ստեղծված իրավիճակին, խոսում է, թե ինչ հետեւանքներ կարող է ունենալ Ղարաբաղի կորուստը Դեմիրելի կառավարության համար, եւ իր հոդվածին տալիս հետեւյալ վերնագիրը. «Ղարաբաղը կորցնելու դեպքում ի՞նչ կպատահի Դեմիրելի հետ»:

Վերջին շրջանում, կապված Ղարաբաղի հետ, Թուրքիայում հաճախ էր շոշափվում Նախիջեւանի վրա հայերի հարձակման հնարավորությունը եւ դրա առնչությամբ քննարկվում էր 1921 թվականի հոկտեմբերի 13-ի Կարսի պայմանագիրը նորոգելու խնդիրը: «Անկարան, գրում է Օրհան Թոփալօղլուն «Միլլիյեթ»-ում, մտահոգված է, որ Կարսի պայմանագիրը չնորոգելու դեպքում շրջանառության մեջ կդրվի Սեւրը»: Ալիեւի հետ կայացված հարցազրույցում շոշափվում են թե Նախիջեւանի եւ թե Կարսի պայմանագրի խնդիրը: Այն թարգմանաբար ներկայացնում ենք ընթերցողի ուշադրությանը:

«Հյուրրիյեթ», Ստամբուլ, մարտ 29.- Նախիջեւանի հանրապետության Մեջլիսի Նախագահ Հեյդար Ալիեւը անբավարար համարելով Ղարաբաղյան կոնֆլիկտի առնչությամբ Թուրքիայի գործադրած ջանքերը, հույս հայտնեց, որ Թուրքիան գործուն դեր կխաղա, եթե Նախիջեւանը ենթարկվի Հայաստանի հարձակմանը: Ահա թե ինչ ասաց նա. «Երեք կողմից Հայաստանով շրջապատված Նախիջեւանը, որ անմիջապես տեղ է զբաղեցնում Թուրքիայի սահմանագլխին, Ադրբեջանի այլ շրջանների համեմատ աշխարհագրական յուրահատուկ դիրք ունի: Հայտնի է, որ 1920 թվականին Մոսկվայի եւ 1921 թվականի Կարսի պայմանագրերով Նախիջեւանը ընդգրկվել է Թուրքիայի քաղաքական ազդեցության ոլորտը: Վերոհիշյալ պայմանագրերը, որ 70 տարի շարունակ աչքաթող էին արվել, մեր կողմից Անկարայում Թուրքիայի ու Նախիջեւանի միջեւ ստորագրված համագործակցության արձանագրությունով նորոգվում են: Դա նշանակում է, որ Հայաստանի հարձակման դեպքում Թուրքիան պարտավոր է պաշտպանել Նախիջեւանի անվտանգությունը»:

Պատասխանելով Ադրբեջանի նախագահական ընտրություններին թեկնածություն առաջադրելու հարցին Ալիեւն ասաց. «Մութալիբովը բոլորովին չէր համապատասխանում իր զբաղեցրած պաշտոնին: Նրա օրոք, ի տարբերություն թուրքերի, հայերի թիվը Լեռնային Ղարաբաղում անընդհատ աճեց: 1990-ի հունվարին խորհրդային բանակի մուտքը Բաքու մեծապես նրա մեղքով էր կատարվել: Ինչ վերաբերում է նախագահական ընտրություններին իմ թեկնածության հարցին, ապա այն կպարզվի ժամանակի ընթացքում: Բայց ժողովուրդը ինձ է աջակցում»:

Ալիեւը անդրադարձավ նաեւ Ղարաբաղյան կոնֆլիկտի խաղաղ կարգավորման այն ծրագրին, որը նախատեսում է տարածքային փոխզիջումների հիման վրա երկու տարբեր միջանցքների ստեղծում, ինչպես Լեռնային Ղարաբաղի ու Հայաստանի, այնպես էլ Նախիջեւանի ու Ադրբեջանի միջեւ եւ արտահայտեց բացասական վերաբերմունք, պատճառաբանելով այն հետեւյալ կերպ. «Չնայած հաղորդակցական ուղղակի կապի բացակայությանը, Նախիջեւանը Ադրբեջանի բաղկացուցիչ մասն է: Ադրբեջանին է պատկանում նաեւ Ղարաբաղը: Ղարաբաղի ու Հայաստանի միջեւ միջանցքի ստեղծումն ինքնին կնշանակի ընդունել, որ տարածքը Հայաստանին է պատկանում: Ծրագիրն այդ առումով անընդունելի է»:

Հ. Չ.Ը

digitised by A.R.A.R.@

«Ամեն ազգ պետք է վերագտնի կորցրածը»

1991 թվականի դեկտեմբերի 19-ին սերբական Կրայինա մարզը հռչակվեց հանրապետություն: Այդ օրը Կրայինայի մայրաքաղաք Կնինում էր գտնվում նաեւ մեր թղթակիցը, որը պաշտոնապես հրավիրված էր մասնակցելու հանրապետության հռչակման արարողությանը: Այդ առիթով Կնինում նա հանդիպել է սերբական Կրայինա հանրապետության նախագահ Միլան Բաբիչին: Վերջինս սիրով համաձայնել է պատասխանել մեր թղթակցի հարցերին: Անցած այս մի քանի ամսում իրադրությունը փոխվել է, սակայն, կարծում ենք, հարցազրույցը չի կորցրել իր հետաքրքրությունը:

- Հայտնի է, որ մինչեւ հանրապետության հռչակումը Կրայինան շուրջ մեկ տարի որպես ինքնավար մարզ է եղել Խորվաթիայի կազմում: Ի՞նչը ստիպեց մարզի իշխանություններին եւ բնակչությանը փոխել Կրայինայի կարգավիճակը եւ դուրս գալ Խորվաթիայի կազմից:

- Հարավսլավիայում կոմունիզմի փլուզումից եւ Բրոզ Տիտոյի ու նրա հետնորդների տապալումից հետո սերբական պատմական տարածքները միավորելու հարց առաջացավ: Սակայն, արեւմտյան շատ երկրների եւ, առաջին հերթին, միացյալ Գերմանիայի միջամտությունը ազգամիջյան բախումների ծագման առիթ դարձավ: Դրանք հետագայում ծավալվեցին, եւ Հարավսլավիան հայտնվեց քաղաքացիական պատերազմի շեմին: Օտար ու մութ որոշ ուժեր խրախուսում էին սերբ ժողովրդի եւ հիմնականում Կրայինայի բնակչության դեմ խորվաթների ռազմատենչ քաղաքականությունը: Բնական է, մենք պետք է պատրաստ լինեինք հակահարված տալու այդ ուժերին: Այդ պատճառով էլ ստեղծվեցին ինքնապաշտպանության ջոկատներ, որոնց կազմում մեծամասնությամբ ընդգրկվեցին Կրայինայի բնակիչներ: Ինքնապաշտպանությունն սկսվել է 1991-ի օգոստոսի 17-ին, իսկ Հարավսլավիայի ժողովրդական բանակն այդ օրերին պասիվ դիրքորոշում ցուցաբերեց եւ ժամանակին չկանխեց ազգամիջյան բախումները: Բանակն իր մարտական գործողություններն սկսեց այն ժամանակ, երբ խորվաթական անօրեն զինջոկատներն սկսեցին հարձակվել ժողովրդական բանակի զորանոցների վրա առեւանգելով եւ հաճախ սպանելով զինծառայողներին: Եւ հենց դա էլ պատճառ դարձավ, որպեսզի ժողովրդական բանակի ստորաբաժանումները համապատասխան միջոցներ ձեռնարկեն կանխելու զինծառայողների եւ խորվաթաբնակ սերբերի հանդեպ իրագործվող ցեղասպանությունը: Այդ ամենը արվել է եվրոպական համագործակցության եւ ՄԱԿ-ի ներկայացուցիչների մասնակցությամբ: Մեր նպատակն է, որպեսզի աշխարհն իմանա ճշմարտությունը, որ ինքնապաշտպանության ջոկատների ստեղծումը ոչ թե նպատակ ունի պատերազմ հայտարարել Խորվաթիային, այլ պաշտպանել նորաստեղծ Կրայինա հանրապետության ամբողջականությունը եւ ապահովել սերբ ժողովրդի խաղաղ կյանքը:

- Երկրորդ համաշխարհայինից հետո, Բրոզ Տիտոյի վարչակարգի տարիներին, սերբական պատմական որոշ տարածքներ միացվեցին Խորվաթիային, առանձին հատվածներ Բոսնիա-Հերցեգովինային: Ներկայումս, երբ սերբական հողերը միավորելու հարց է առաջացել, ինչպե՞ս է վերաբերվում երկրի ղեկավարությունը այդ խնդրին եւ այն ամենին, ինչ տեղի է ունենում Հարավսլավիայում:

- Նախ ասեմ, որ Հարավսլավիայի ներկայիս կառավարության վրա մեծ չափով իրենց ազդեցությունն ունեն Սերբիան, Չեռնոգորիան եւ ինչ-որ չափով նաեւ Կրայինան: Այդ իսկ պատճառով Կրայինա հանրապետության հռչակումից հետո մտադիր ենք ձեռնարկել քաղաքական նոր քայլեր, որոնք շատ բանով կնպաստեն միջազգային մակարդակով Կրայինայի անկախության օրինականացմանը եւ նորաստեղծ հանրապետության անվտանգությանը: Բանակցություններ վարելու նպատակով մենք Հարավսլավիայի նախագահություն ենք ուղարկել սերբական Կրայինայի ներկայացուցչին եւ հուսով ենք, որ Կրայինան ապագայում երկրի մյուս հանրապետությունների պես կունենա հավասար իրավունքներ: Իսկ դրան, անշուշտ, պետք է հետեւի նորացված Հարավսլավիա ստեղծելու նախագծի մշակումը:

- Իսկ ինչպե՞ս հասկանալ «նորացված Հարավսլավիա» արտահայտությունը:

- Նորացված Հարավսլավիան, իմ կարծիքով, լինելու է սերբական պետությունների Սերբիայի, Չեռնոգորիայի, Կրայինայի, հավանաբար նաեւ Բոսնիա-Հերցեգովինայի առանձին տարածքների մի նոր միություն:

- Դուք ասում եք, որ ապագա Հարավսլավիան իրենից ներկայացնելու է սերբական հանրապետությունների միություն, որի կազմում կընդգրկվեն նաեւ Բոսնիա-Հերցեգովինայի առանձին տարածքներ: Հավանաբար նկատի ունեք բոսնիական Կրայինա՞ն:

- Այսօր արդեն գաղտնիք չէ, որ «հարավսլավական ճգնաժամից» դուրս գալու միակ ուղին Բոսնիա-Հերցեգովինայի խնդրի լուծումն է: Եթե ներկայիս ղեկավարությունը սթափ վերաբերմունք ցուցաբերի հարցի կարգավորմանը, ապա հնարավոր կլինի երկրում բարելավել քաղաքական իրավիճակը: Ցավոք, սակայն, Բոսնիա-Հերցեգովինայում եւս առկա է ազգամիջյան ընդհարումների վտանգը: Եւ ահա թե ինչու: Այդ հանրապետության բնակչությունը միաշարր չէ. ապրում են սերբեր, խորվաթներ եւ մուսուլմաններ *(Հարավսլավիան միակ պետությունն է, ուր մուսուլմանությունը դիտվում է նաեւ որպես ազգություն.- Բ.Ս.)*: Եթե սերբերը թվով երկրորդն են, բայց ապրում են հանրապետության տարածքի երկու երրորդի վրա: Այդ հանրապետության սերբերը որպես հարավսլավական պետության շարունակողներ, ձգտում են պահպանել պետական ամբողջականությունը: Հանրապետության խորվաթ եւ մուսուլման ազգաբնակչությունը, սակայն, ձգտում է ստեղծել Բոսնիա-Հերցեգովինայի անկախ պետություն: Ահա այս ամենը կարող է ազգամիջյան նոր բախումների պատճառ դառնալ: Մինչեւ օրս, սակայն, Բոսնիա-Հերցեգովինայի կանոնադրական կարգավիճակը անորոշ է: Եթե այդ հանրապետության տարածքը վերածվի սերբերի, խորվաթների եւ մուսուլմանների միջեւ, ապա բնական է, որ բոսնիական Կրայինան կմիանա սերբական Կրայինային հետագայում նոր պետություն ստեղծելու նպատակով:

- Կճանաչե՞ն արդյոք աշխարհի մեծ պետությունները եւ ՄԱԿ-ը՝ Խորվաթիայում եւ Բոսնիա-Հերցեգովինայում գտնվող սերբական պատմական տարածքների անկախությունը:

- Սերբիան պետականության ավանդույթներ ունի դեռ անցյալ դարից: Պետք է մոռանալ, որ Սերբիան եւ Չեռնոգորիան մինչեւ Հարավսլավիայի կազմավորումը թագավորություններ են եղել: Եւ երբ աշխարհն այսօր ճանաչել է Խորվաթիայի ու Սլովենիայի անկախությունը, ապա ես լուրջ հիմքեր չեմ տեսնում, որպեսզի չճանաչվի Կրայինայի եւ սերբական մյուս տարածքների անկախությունը, քանի որ դրանք ձեւավորվել են հենց սերբական պատմական տարածքների շրջանակներում, այլ ոչ դրանցից դուրս:

- Ձեր երկրում տեղի ունեցող քաղաքական շարժումները, ազգամիջյան բախումների հողի վրա ծագած պատերազմը հիշեցնում են արցախյան իրադարձությունները: Ինչպես սերբական պատմական որոշ տարածքներ անջատվեցին Սերբիայից, այնպես էլ Արցախը, Նախիջեւանը, Արեւմտյան Հայաստանը եւ շատ այլ տարածքներ դավիճների ձեռքով «նվիրվեցին» հարեւան երկրներին: Ինչպիսի՞ նմանություն եք տեսնում հայերի ու սերբերի պատմական ճակատագրերի միջեւ:

- Ես բավականին տեղյակ եմ Հայոց պատմությանը: Գիտեմ, որ Հայաստանը հզոր ու մեծ մի պետություն է եղել, որի սահմանները ձգվել են Կովկասից մինչեւ Միջերկրականի ափերը: Գիտեմ, որ դարեր շարունակ օտար նվաճողները փորձել են կոտրել հայի հերոսական ոգին ու ծնկի բերել-հնազանդեցնել, բայց բարբարոսներին դա չի հաջողվել, քանի որ հայերի համար հայրենասիրական գաղափարները վեհ են եղել: 1915-ին թուրքերի կազմակերպած հայոց մեծ եղեռնը նորագույն պատմության մեջ իր նմանը չունեցող աննախադեպ հրեշագործություն է: Գիտեմ, թե ինչպես են ոտնահարվել հայերի իրավունքները, որ Հայաստանը մասնատվել է մի քանի հատվածի, իսկ հայերը սփռվել են աշխարհով մեկ: Տեղյակ եմ, որ Արցախը եւ շատ այլ տարածքներ արհեստականորեն անջատվել են մայր երկրից: Այս ամենը հիշեցնում է իմն սերբերի պատմությունը: Մենք, այնուամենայնիվ, հուսով ենք, որ չենք կորցնի տարածքային կապը Սերբիայի հետ: Հենց դրանով է պայմանավորված մեր ապագան: Հուսով ենք նաեւ, որ սերբերի արդար պահանջատիրությանը աշխարհն ըմբռնումով կվերաբերվի:

- Պատմության ընթացքում հայերն ու սերբերը պարբերաբար ենթարկվել են հալածանքների: Մեր ժողովուրդները բռնի ուժով տեղահանվել ու վտարվել են իրենց պատմական տարածքներից: Միջազգային հասարակայնությունը լռությամբ պատասխանեց հայերի ու սերբերի հանդեպ գործադրվող բռնությանը: Հենց այդ լռության արդյունքներն են այսօր Հարավսլավիայում, Արցախում եւ այլուր տեղի ունեցող արյունալի իրադարձությունները, հակամարտության նոր օջախների ծագումը:

- Միանգամայն համաձայն եմ: Եթե ժամանակին ճիշտ գնահատական տրվեր հայերի 1915-ի ցեղասպանությանը, երկրորդ համաշխարհայինի տարիներին սերբերի հանդեպ իրագործված ոճրին, եթե միջոցներ ձեռնարկ[illegible]ու դրանք եւ համաշխ[illegible]ա-կայնություն իր [illegible]եր ժամանակին, այսօր [illegible]յանային հանցագործու[illegible]ներ: Հանցագործները [illegible] եւ այդ պատճառով էլ [illegible]կրկնվեց: Թուրքերն ու [illegible]ները պարտք են հայերին, [illegible]րբերին: Երբ խոսք է գն[illegible]ցեղասպանության մասին [illegible]որված ու խոշտանգվա[illegible]իցներին, իսկ երբ խոսք է [illegible] սերբերի մասին, սարսափով [illegible] եմ Յասենովացը, որը հայոց[illegible] անմեղ սերբերի գերեզմա[illegible] Միա թե ինչ է տվել քաղաք[illegible] հայերին ու սերբերին:

- Ինչ հետեւությ[illegible] եք անել Հարավսլավիայ[illegible]ում ներկայումս ստեղծվ[illegible]կից: ՄԱԿ-ի զորքերն [illegible] են Հարավսլավիայում [illegible]վել են Խորվաթիայում [illegible]րբական պատմական [illegible] եւ խորվաթական [illegible]սահմանահատվածներ[illegible]երի ներկայությունը [illegible] է եւ վաղ թե ուշ նրան[illegible]ման: Ինչ է սպասվում [illegible]

- ՄԱԿ-ի զորքերը [illegible] ընդունված է ասել [illegible]երը բերվել են Հարավս[illegible]յան բախումների օջախ[illegible] արյունահեղությունը [illegible]տակով: Իմ խորին հա[illegible]րվել է շատ ուշացումով [illegible]ակին անհրաժեշտ միջոց[illegible]լեին, պատերազմը մեծ [illegible]ողուկի եւ զոհերի թիվ[illegible]իներ: Կարծում եմ, ՄԱԿ-ի [illegible]կայությունը կարող է [illegible]ավոր, խաղաղություն բեր[illegible] հողին: Կարեւոր եմ [illegible]երկրադիտորդների ներկայ[illegible]ում, որը, իմ կարծիքով, [illegible]ժարտության բացահայտման[illegible] զորքերը, ինչպես դուք նշեցիք, [illegible]մեջ հեռանան: Նրանք [illegible]ներով մնալ աշխարհի [illegible] Այդ պատճառով էլ չեն [illegible]ամիջյան նոր բախու[illegible]յան դառը փորձն [illegible] ամենը կանխելու [illegible]ղությունից զերծ [illegible]արհի հեղինակավոր [illegible]ՄԱԿ-ի մասնակցությ[illegible]րկարաժամկետ [illegible]ման մի բանաձեւ[illegible]նությունը եւ վ[illegible]արծ հարցանի [illegible] Կարծում եմ, եկել է [illegible]եսզի ամեն ազգ վերագտ[illegible]

Հարցազրույցը վարեց
ԲԱԲԿԵՆ ՍԻՄՈՆՅԱՆԸ
Երեւան-Բելգրադ-Կնին-Երեւան
Դեկտեմբեր 1991 - հունվար 1992

Լայնածավալ ռազմական գործողություններ քուրդ ազգաբնակչության դեմ

Քուրդ ազգաբնակչության հակակառավարական ապստամբական ելույթները ամբողջ թափով շարունակվում են: Շըրնախը, Նուսայդինն ու Ջիզրեն վեր են ածվել ռազմական գործողությունների թատերաբեմի: Թուրքական մամուլի վկայությամբ, վերոհիշյալ գավառներում տեղի են ունենում փողոցային մարտեր ազգային անվտանգության ուժերի ու քուրդ ազգաբնակչության միջեւ: Կարծում ենք, Շըրնախի ոստիկանության պետ Օրհան Գյուլերի հեռախոսով ուղղակիորեն վարչապետ Դեմիրելին արված ահազանգը, թե «Շրնախն ընկնելու վրա է» եղել, որոշակի պատկերացում է տալիս իրադարձությունների բնույթի մասին: Իր հերթին, եվրոպայում PKK-ի խոսնակ Ալիֆ Հասանը հայտարարում է. **«Այլ ելք չունենք, քան պատերազմել Թուրքիայի դեմ: Մեզ դա պարտադրում են: Պատերազմը, որ ծավալվում է Քրդիստանի ողջ տարածքում, իրականացվում է գյուղացիների ու քրդական ազգային բանակի ուժերով»**: Նրան է միանում PKK-ի առաջնորդ Աբդուլլահ Օջալանը, քուրդ ազգաբնակչության ելույթները բնութագրելով **«ապստամբություն ընդդեմ բռնությունների»**: Նշելով, որ թուրքական զինված ուժերը նշյալ շրջաններում համարյա կոտորած են սարքում, նա ասում է. **«Միեւնույն է, հաղթանակը ապստամբների կողմն է լինելու, եւ մեր ճակատագիրը որոշելու ենք մենք»**:

Վերջին տվյալներով, թուրքական ազգային անվտանգության ուժերի ու խաղաղ բնակչության ընդհարումներում սպանվել են 87 քրդեր, ավելի քան 80-ը ձերբակալվել, 140-ը վիրավորվել են: Թուրքական իշխանությունները փորձում են լայնածավալ գործողությունները երկրի քրդաբնակ շրջաններում ներկայացնել ահաբեկչության դեմ պայքարի տեսքով: Եթե «Ասոշիեյթըդ Պրեսս»-ը, «Ռոյթեր»-ն ու Ֆրանս-պրեսը իրադարձությունները լուսաբանելիս հետեւել են Վաշինգտոնի օրինակին, տուրք են տալիս թուրքական տեսակետներին եւ դրանք իրենց հաղորդագրություններում ներկայացնելով հանդերձ PKK-ի ու երկրի անվտանգության ուժերի պայքարի տեսքով, այնուամենայնիվ իրենց պարտքն են համարում շեշտել քուրդ ազգաբնակչության մոտ լայն տարածում գտած հետեւյալ կարգախոսը, թե **«Պայքարը շարունակելու ենք մինչեւ վերջ: Մենք բոլորս PKK-ի մարտիկներ ենք: Պայքարի ճանապարհին պատրաստ ենք մեռնել միասին»**:

Ի դեպ, իրադարձությունների առնչությամբ Գերմանիան զենքի մատակարարումները Թուրքիա դադարեցնելու որոշում է կայացնում, պատճառաբանելով, թե գերմանական զենքը թուրքական իշխանությունների կողմից օգտագործվում է սեփական քաղաքացիների դեմ: Թուրքիայի հանդեպ նման սանկցիաներ կիրառելու որոշում է կայացնում նաեւ Նորվեգիան, իսկ Ավստրիան աջակցում է Թուրքիային դատապարտելու բովանդակությամբ Գերմանիայի կողմից եվրոպական ընկերակցությանն ուղղված դիմումին: Այդ ընթացքում եվրոպայում թուրքական դեսպանատներն ու այլ ներկայացուցչությունները ենթարկվում են հարձակումների:

Զարմանալով պետք է նկատել, որ թուրքական իշխանությունների պաշտոնական տեսակետի համաձայն, նախ հերքվում է գարնան սկզբին զինված ուժերի կողմից երկրի քրդաբնակ շրջաններում ռազմական լայնածավալ գործողությունների վաղօրոք ծրագրված լինելու փաստը, ապա նշվում է, թե ինչպես վերջին 6 ամիսների ընթացքում այդ շրջաններում կատարվել են զորամիավորումների կուտակումներ: Ավելին, նախագահ Թուրգուտ Օզալն անձամբ փետրվարի 6-ին կայացած իր ելույթում նախազգուշացնում է, որ PKK-ին հուժկու հակահարված տալու համար գարնանը ռազմական գործողություններ են նախատեսվում: Նկատի ունենալով գործողությունների ծավալումը երկրի հարավ-արեւելյան շրջաններում, կամա-ակամա հարց է ծագում. մի՞թե այդ շրջանների ողջ բնակչությունը PKK-ի այսպես կոչված ահաբեկիչներն են, եւ ինչո՞ւ են թուրք զինվորները կրակելիս կարողանում ցուցարարների բազմահազարանոց ամբոխի մեջ ընտրել ահաբեկիչներին: Ինչո՞վ կարելի է բացատրել այն, որ միաժամանակ արգելվում է օտարերկրյա լրագրողների մուտքը Նուսայդին՝ նման իրադարձությունների ամենաթեժ կետը:

Այդ առումով ամենահատկանշականն այն է, որ Օզալի չարագուշակ նախազգուշացման հետ միասին Դեմիրելը իր հետախուզության միջոցով տեղեկացնում էր երկրում քրդերի դեմ «Թուրքիայի պաշտպանության միությունների» կազմավորման մասին: Օզալն իր հերթին, կարծես ավարտելու համար հետախուզական ծառայություններին վերագրվող այդ ստեղծումների ծածկապահությունը, հայտարարում է, թե **«Թուրքական ազգայնականության պաշտպանումը որպես հակազդեցություն քրդական ազգայնականությանը բնական պետք է համարել»**: Մինչդեռ, «Հյուրրիյեթ»-ի փետրվարի 7-ի համարում տեղ գրաված այդ հայտարարությունից երկու օր անց, նույն թերթի էջերում ելույթ ունենալով, ազգայնական աշխատանքային կուսակցության նախագահ Ալփասլան Թյուրքեշը մարտահրավեր նետեց հետախուզությանը եւ բացեիբաց ասաց. **«Եթե պետությանը չի հաջողվում կանխել ահաբեկչությունը, ապա ժողովուրդն ինքն է ելք փնտրում: Դա այդպես էր եղել Աթաթուրքի ժամանակ, ազգային ազատագրական պատերազմի տարիներին, կրկնվում է նաեւ հիմա: Թուրք հասարակայնությունը միություններ է ստեղծում, որպեսզի պայքար մղի արտասահմանից ղեկավարվող ահաբեկչության դեմ: Միություններում ընդգրկված մեր համախոհները նպատակ ունեն աջակցել իշխանություններին, քանի որ ահաբեկիչների նպատակը Թուրքիայի մասնատումն է ու թուրք ազգի ոչնչացումը: Թուրքիայի տարածքային ամբողջականության պաշտպանությանն ուղղված նախաձեռնություններում գաղտնիությունն անհամատեղելի է»**:

Թյուրքեշի վերոհիշյալ ելույթը պարզ ցույց է տալիս, որ քրդերի դեմ պաշտպանության միությունների առկայության բացահայտումը թուրքական իշխանությունների կողմից իբր հետախուզության տվյալներով ոչ այլ ինչ է, եթե ոչ համաշխարհային հասարակական կարծիքը խաբելու միջոց: Նկատի ունենալով Ալփասլան Թյուրքեշի Ազգային անվտանգության վարչությանը նախկինում մատուցած ծառայությունների փաստը, դժվար չէ ենթադրել, որ տվյալ միությունների ստեղծման պաշտոնական վարկածը քրդաբնակ շրջաններում գարնանը նախօրոք ծրագրված ռազմական գործողությունների բաղադրիչ մասն է կազմում: Այդ առումով պատահական չէ իրադարձությունների առնչությամբ սոցիալիստական կուսակցության նախագահ Դողու Փերինչեքի հետեւյալ գնահատականը, թե **«Գարնանային ռազմական գործողությունները սկիզբ են առել: Քուրդ ազգաբնակչությանը վերագրվող ապստամբությունները գործողությունների սցենարում կարեւոր տեղ են զբաղեցնում: Պետությունը արյունալի այդ գործողություններով նպատակ է հետապնդում սեպ խրել Թուրքիայի հարավ-արեւելքում բնակվող թուրք եւ քուրդ ազգաբնակչության միջեւ: Կոչ ենք անում ժողովրդավարական բոլոր ուժերին միավորվել զինված ուժերի հարձակումներին ենթարկվող խաղաղ բնակչության պաշտպանության համար»**:

Համենայն դեպս, առճակատումը քուրդ ազգաբնակչության ու թուրքական իշխանությունների միջեւ վերջին իրադարձությունների պատճառով գագաթնակետին է հասել: «Հյուրրիյեթ»-ի քաղաքական մեկնաբան Էրթուղրուլ Օզքյոքը, որ կառավարության տեսակետների արտահայտիչն է, գրում է երկրի հարավ-արեւելյան շրջաններում տիրող պատերազմական տրամադրությունների մասին եւ այն վերագրում թե թուրքական եւ թե քրդական կողմերին:

Պատերազմելով իշխանությունների դեմ, քրդերն անշուշտ չեն կարող հաղթանակ ակնկալել: Բայց չի կարող հաղթանակել նաեւ Թուրքիան, երբ լուծում չգտնի քրդական հարցին: Ինչպես երեւում է, թուրքական պետության ու քուրդ ազգաբնակչության միջեւ առաջացած անջրպետը անհնար է վերացնել նոր կառավարության քրդական բանաձեւի միջոցով:

ՀԱԿՈԲ ՉԱՔՐՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

Վաղ թէ ուշ բոլոր մուսուլմանական հանրապետութիւնները կառանձնանան

Իսկ Ադրբեջանը երբէք չի զիջի Ղարաբաղը, ասում է պրոֆեսոր-իսլամագէտը

Ռուսաստանի եւ նախկին ԽՍՀՄ-ի մյուս հանրապետությունների համար այս ծանր ժամանակաշրջանում իր նկատմամբ ավելի ու ավելի մեծ հետաքրքրություն է հարուցում իսլամի ֆենոմենը: Այն հատկապես անհանգստացնում է ռուսներին: Միայն Մոսկվայում ապրում են մոտ 800 հազար մուսուլմաններ, իսկ նախկին ԽՍՀՄ-ում նրանց թիվը հասնում էր 80 միլիոնի՝ համարյա կայսրության մեկ երրորդը: Ինչպես ասում են, սա ավելի լավ խորհելու տեղիք է տալիս:

Որեմն, ի՞նչ է իրենից ներկայացնում իսլամը, ազգային-իսլամական ակտիվության աճը: Այս հարցի պարզաբանմամբ մոսկովյան մեծ մասսայականություն վայելող «Ստոլիցա» ամսագրի էջերում հանդես է եկել պրոֆեսոր-իսլամագետ, Մոսկվայի իսլամական մշակույթի կենտրոնի խորհրդի լիազոր ներկայացուցիչ Գասիմ Քերիմովը: Ռուս լրագրողի հարցերին տված նրա պատասխանները հետաքրքրական են:

– Հայտնի է, որ վերակառուցման ժամանակաշրջանում Միությունից սկսեցին հրաժարվել քրիստոնեական հանրապետությունները՝ Մերձբալթիկան, Մոլդովան, Վրաստանը, Հայաստանը, իսկ ուշ անց՝ նաեւ Ուկրաինան: Իսկ մուսուլմանները՝ ղազախները, ուզբեկները, ադրբեջանցիները, թուրքմենները չէին շտապում: Ինչո՞ւ:

– Ռուս եւ թյուրքական ժողովուրդների կապերն ունեն պատմական արմատներ: Թյուրքերի հին հայրենիքը սլավոնների հետ ընդհանուր հողերն են՝ Ալթայը, Սիբիրը, Միջին Ասիան: Հին ռուսական գրականության հիմնական սյուժեներից մեկը սլավոնների եւ պոլովցիների բարեկամություն-թշնամությունն է... Պետք է նշել, որ մուսուլմանական հանրապետությունները այնքան էլ չեն վախենում իրենց «ավագ եղբորից»՝ Ռուսաստանից: Այդ Մերձբալթիկայի փոքր հանրապետություններն են միշտ վախեցել ձուլումից, ոչ մի կրոնական խոչընդոտ չկար, եթե այդպես շարունակեին ապրել, կարելի էր ի վերջո հալվել ռուսների մեջ: Իսկ մուսուլմանների մոտ մեծ են բնակչության աճի տեմպերը, այնքան էլ հեշտ չէին ձուլվի:

– Ինչպե՞ս էին խորհրդային իշխանության տարիներին կատարվում իսլամական պատվիրանները:

– Խորհրդային իշխանությունը ամբողջությամբ խլեց մուսուլմանական կրոնից նրա սոցիալական պատվիրանները: Սովորական մուսուլմանները դրանից նույնիսկ նյութապես տուժեցին: Սակայն երբ կրոնին հրամայվեց հասարակության մեջ ոչ մի գործնական դեր չխաղալ, ժողովրդական իսլամը, միեւնույնն է, դուրս էր գալիս պաշտոնական ժողովակարգի շրջանակներից, մզկիթի պատերից, պահպանվում էր մուսուլմանների կենցաղում, ընտանիքում, սննդի եւ բարոյական արժեքներում, ինչպես, օրինակ, ամուսնական անհավատարմությունը...

– Իսկ ինչպե՞ս է իսլամի թույլատրած բարոյականության հետ համատեղվում բազմակնությունը:

– Դրա փոխարեն որքան ամուր են մուսուլմանների ընտանիքները: Այդ առումով իսլամը գերազանցում է մյուս բոլոր կրոններին: Հարցն այն չէ, որ պարտադիր ունենաս մի քանի կին, այլ որ մեղք չգործեն, զբոսայգում չհանդիպեն օտար կանանց հետ: Երբ մեկը չի բավարարում, վերցրու երկրորդ կնոջը, բայց մի փչացրու ընտանիքը, մի խայտառակիր, մի խաբիր, անհավատարիմ մի եղիր: Մեզ մոտ ոչ մուսուլմանական բնակչության մեջ ապահարզանները հասնում են մինչեւ 70, իսկ մուսուլմանների մոտ ընդամենը մեկ տոկոսի:

– Մուսուլմանները, հասկանալի է, հպարտանում են իրենց կրոնով: Բայց ինչո՞ւ է քրիստոնյաների մոտ քաղքենիական մակարդակով իսլամը զուգորդվում նախահարձակության, ագրեսիվության, մոլեռանդության հետ:

– Ոչ մի կիրթ անձնավորություն չի ասի, թե մի կրոնը նախահարձակ է, մյուսը ոչ: Իսլամն առաջացել է յոթերորդ դարում: Ամենաերիտասարդ կրոնն է, որի վերաբերմունքը քրիստոնեության նկատմամբ դավանական (կանոնիկ) բնույթ ունի: Դա անկեղծ հարգալից վերաբերմունք է: Ղուրանում կան բիբլիական բոլոր հիմնական մարգարեները: Իսլամի մասին վատ կարծիքի ակունքները պետք է փնտրել ռուսների եւ թյուրքական ժողովուրդների անցյալում: Պատմությունը լի է սլավոնների եւ պոլովցիների՝ ղփչաղների հակամարտությամբ: Երբեք Ռուսաստանը ոչ ոքի հետ այդքան երկար չի պատերազմել, որքան թուրքերի: Թուրքերն ախր ներում են, տարածքները ընդհանուր են: Նրանք եւ բարեկամություն են արել, եւ թշնամություն: Շատերն այսօր էլ վախենում են, ասված չանի, Ռուսաստանը մուսուլմանական աշխարհի հետ բարեկամանա: Վախենում են, որ Ռուսաստանը կսկսի լավ վերաբերվել մուսուլմանական երկրների հետ: Ասենք, Զորի Բալայանը «Կոմերսանտում» հայտարարել է, թե Թուրքիան միշտ եղել եւ մնում է Ռուսաստանի թշնամին: 70 տարիների ընթացքում մենք ում հետ ասես, որ չենք բարեկամացել՝ Կուբայի, Անգոլայի, Մարոկկոյի հետ, իսկ մոտ հարեւանների՝ Իրանի եւ Թուրքիայի հետ միայն այսօր ենք սկսում: Ո՞վ էր խանգարում: Ստալինը, Բերիան՝ Շրջապատը՝ Միկոյանը: Մուսուլմանով վախեցրել են ռուսին, ինչպես խրտվիլակով: Իբր իսլամական ժողովուրդները սնկերի նման են աճում, նրանք կքանդեն երկիրը ներսից, շուտով ողջ Միությունը կդառնա մուսուլմանական: Իսկ ռուսը մտածում է, այո, այս ղազախը 10 երեխա ունի, իսկ ես՝ մեկը, հաստատ նրանք մեզ կըջնջեն... Զանգվածային քարոզչություն... Ինչո՞ւ փոխեցին մուսուլմանների այբուբենը: Ինչո՞վ են արաբական գրերը վրացականից կամ հայկականից վատ: Նպատակադրված քաղաքականություն...

– Հասարակ մուսուլմաններից բացի կան նաեւ իսլամական արմատականներ:

– Չի կարելի մուսուլմանների մասին արտասահմանում տարածված այդ կեսբամբասանք-կիսագիտելիքները տեղափոխել Խորհրդային Միություն: Իսլամական արմատականությունը շատ ուժեղ է Իրանում, Աֆղանստանում, արաբական երկրներում: Բայց ի՞նչ գործ ունի այն մեզ մոտ: Արմատական լինելու համար պետք է արմատականորեն ուսումնասիրել իսլամը: Խորհրդային մարդը որտե՞ղ կարող է ստանալ կարգին իսլամական կրթություն, որպեսզի կարողանա պայքարել իսլամի մաքրության համար, նորից կարողանա հակադրել դավանական իսլամը: Մեզ մոտ բոլոր գիտելիքները տվել են ինչպես դեղատանը՝ դեղատոմսով, ոչ ավելին, քան պետք է: Մինչեւ վերակառուցումը, պաշտոնական մուսուլմանական շրջանում, որտեղ բնակչության համարյա 80 տոկոսը դավանում է իսլամ, կար ընդամենը մեկ կրթօջախ՝ մեդրեսե:

– Իսլամը երկատված է: Երկու ուղղություններից՝ սուննիից եւ շիայից ո՞րն է առավել պահպանողականը:

– Այդպես չի կարելի ասել: Նույնն է, երբ, ասենք ուղղափառությունն ավելի պահպանողական է կաթոլիկությունից, կամ հակառակը: Պարզապես թյուրքական ժողովուրդների մեծամասնությունը սուննի են: Շիաները հիմնականում Ադրբեջանում են: Կան շիա համայնքներ Տաջիկստանում, Դաղստանում: Տարբերությունը Ղուրանի նկատմամբ սկզբունքային վերաբերմունքի մեջ չէ, այլ սոցիալ-քաղաքական հարցերում: Շիաները գտնում են, որ պետության գլուխ պետք է կանգնած լինի անպայման Մուհամեդ մարգարեի հետնորդը: Այսինքն՝ ընդունում են իշխանության ժառանգականությունը: Իսկ սուննիները հաստատում են ընտրովի, անկախ իշխանությունը:

– Ձեր կարծիքով, հնարավո՞ր է արդյոք նախկին խորհրդային Արեւելքում իսլամական հանրապետության ստեղծումը:

– Կրոնը կարող է միայն բացատրել սոցիալական կարգը, բայց չի լինում կրոնական տնտեսություն: Գործարանը աշխատում է եւ Մոսկվայում, եւ Թեհրանում, եւ Լոնդոնում: Մերձավոր եւ Միջին Արեւելքում կան 46 մուսուլմանական երկրներ, որտեղ իսլամը պետական կրոն է, բայց նրանք բոլորն էլ տարբեր անվանումներ ունեն... Երբ առաջանում է Ուզբեկստանի կամ Ադրբեջանի իսլամական հանրապետություն, ապա ինչո՞վ է դա վնասում Ռուսաստանին: Չէ՞ որ այսօր մենք հոյակապ կապեր ունենք բոլոր մուսուլմանական երկրների հետ: Մի՞թե կրոնից են կախված միջպետական կապերը:

– Բայց արդյոք չի՞ ազդում կրոնը ազգամիջյան հարաբերությունների վրա: Մի՞թե չկա կրոնական հիմք մեր այսօրվա ազգամիջյան կոնֆլիկտներում, ինչո՞ւ են նրանք այդքան արյունալի հենց մուսուլմանական շրջանում: Ֆերգանան, Բաքուն, Սումգայիթը, Ղարաբաղը...

– Ֆերգանայում թուրք-մեսխերն ու նույնպես թյուրքական ծագում ունեցող ուզբեկները սպանում են իրար եւ դրանում իսլա՞մն է մեղավոր, որն արգելում է եղբոր արյունը թափել: Երբ այդ ուզբեկները 40 տարի առաջ պատրաստ են եղել ողջ-պախս մեսխերին, իսկ այսօր հանկարծ սպանում են նրանց, նշանակում է, այստեղ գործում են օտար ուժեր, ամբողջատիրական վարչակարգը: Միայն Ֆերգանայի հարթավայրում մեկ միլիոն գործազուրկները հուսալի հիմք են եղբայր-մուսուլմանների թշնամանքի համար: Ինչ է, քրիստոնյաները քրիստոնյաների ոչ մի տեղ չե՞ն սպանում: Ասում են, Ղարաբաղում կռվում են իսլամն ու ուղղափառությունը: Ում ձեռնտու է ավելի շատ մարդկանց ներքաշել այդ առճակատման մեջ, նա էլ դրան կրոնական գունավորում է տալիս: Այո, իհարկե, հայերը քրիստոնյա են, ադրբեջանցիները՝ մուսուլմաններ: Բայց հարցը զուտ տեղական է, տարածքային: Հայ ազգայնականները հասկանում են, որ Ադրբեջանը երբեք չի զիջի Ղարաբաղը:

– Միությունից առանձնանալով, Ադրբեջանը չի՞ միանա իր մերձավորարեւելյան հարեւանին:

– Երբ ժողովուրդը հոգնել է հպատակվելուց, նա չի շտապի որեւէ մեկին միանալ: Իսկ այն, որ բոլոր մուսուլմանական հանրապետությունները վաղ թե ուշ կառանձնանան, ակնհայտ է:

Ղուրանում ասված է. իսլամը ի վերուստ առաքվում է, որպեսզի մարդուն փրկի մարդկային ստրկությունից եւ նրան Աստծո ստրուկը դարձնի: Ուրիշ տեր չի կարող լինել: Եւ այն, որ մենք ստրուկների նման չխավարության մեջ ենք ապրել, ոչ իսլամի մեղքն է, ոչ էլ քրիստոնեության, այլ ընդհանուր համակարգի: Հետագայում, իհարկե, մեր ճակատագիրը շատ բաներով կախված է լինելու այդ երկու մեծ կրոնների՝ կյանքից: ■

Իսրայելը մարտնչում է երեք ճակատում

Ընտրություններից երեք ամիս առաջ Իսրայելը բախվում է ահաբեկչությանը, տնտեսական դժվարություններին եւ ներքաղաքական հարցերին: Այս մասին է գրում ֆրանսիական «Le Point» հանդեսը իր մարտ 21 համարում:

Մարտի 17-ին Բուենոս Այրեսում Իսրայելի դեսպանատունը պայթեցվեց 100 կգ տրոտիլ պարունակող ավտոմեքենայի միջոցով:

Շուրջ 30 դիակ դուրս բերվեց փլատակներից եւ 250 վիրավորների տարան Արգենտինայի հիվանդանոցներ: Ահաբեկչական այդ քայլի պատասխանատվությունն իր վրա վերցրեց Լիբանանի իսլամական Ջիհադ կազմակերպությունը, որը ղեկավարվում է Թեհրանից: Երուսաղեմում մասնագետները կարծում են, որ դա փետրվարի 16-ին Իսրայելի օդային գրոհի հետեւանքով Լիբանանի Հըզբոլլահ կազմակերպության ղեկավար շեյխ Աբբաս Մուսավիի սպանության պատասխանն է: Իսրայելում աներկմտորեն մեղադրում են Իրանին, որը վաղուց համարվում է Իսրայելի արաբական շրջապատի պոտենցիալ դաշնակիցը:

Տխուր գարուն է իսրայելցիների համար, քանզի Բուենոս Այրեսի դեպքը միակը չէ: Ահաբեկչությունը վերստին ուժեղանում է, արաբական երկրների եւ պաղեստինցիների հետ վարվող բանակցությունները տեղից չեն շարժվում, լուրջ ճգնաժամ է սկսվել Միացյալ Նահանգների հետ հարաբերություններում, վատացել է տնտեսական վիճակը: Եւ այս բոլորը տեղի է ունենում ընտրություններից երեք ամիս առաջ, որի արդյունքները ոչ ոք չի համարձակվում կանխագուշակել: Իսրայելը ներկայումս մարտնչում է երեք ճակատում:

Ահաբեկչությունը: Բուենոս Այրեսում Իսրայելի դեսպանատան պայթեցման օրը մի պաղեստինցի Յաֆայում դանակահարեց երկու իսրայելցիների, որոնցից մեկը Իսրայելում բնակվող արաբ էր: Փետրվարի կեսերին երկրի հենց կենտրոնում երեք զինվորական էր սպանվել կացնի եւ դանակի հարվածներից: Շեյխ Մուսավիի սպանությունից հետո օրեր շարունակ բազմաթիվ հրթիռներ էին արձակվել Գալիլեայի հյուսիսի վրա, իսկ մարտի 7-ին Անկարայում սպանվել էր իսրայելցի դիվանագետ Եհուդ Սադանը: Գրավյալ տարածքներում ամեն շաբաթ փոխադարձ կրակոցներ են լսվում: Այս վիճակը մտահոգում է իրատես հրեաներին: **«Իսրայելը բաց թողեց ազգայնական, աշխարհիկ եւ արդիական կազմակերպության՝ Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպության հետ բանակցելու հնարավորությունը: Հիմա կոնֆլիկտը սպառնում է վերածել կրոնական պատերազմի: Դա մղձավանջ կդառնա: Իսրայելը ստիպված կլինի պատսպարվել գետտոյում, որը շրջապատված կլինի մոլեռանդ իսլամականներով»:** Այս հոռետեսական կանխատեսումն է անում Ուրի Ավներին՝ ՊԱԿ-ի հետ երկխոսություն վարելու առաջամարտիկը, եւ այս կարծիքին են բազմաթիվ իսրայելցիներ, որոնց միշտ չէ, որ կարելի է խաղաղասեր համարել:

Տնտեսությունը: Իսրայելին 10 միլիարդ դոլլար է հարկավոր նախկին ԽՍՀՄ-ից եկած հարյուր հազարավոր հրեաների տեղավորումը ֆինանսավորելու համար: Միացյալ Նահանգները պետք է իր երաշխիքը տար, որպեսզի Իսրայելը կարողանար այդ դրամը փոխ առնել խիստ նպաստավոր տոկոսներով: Սակայն, Իսրայելի ստեղծումից հետո առաջին անգամ, Վաշինգտոնը Երուսաղեմին տրվելիք օգնությունը շաղկապեց դաժան պայմանների հետ: Նախ, Յիցխակ Շամիրի կառավարությունը պետք է դադարեցնի Այսրհորդանանում եւ Գազայի հատվածում հրեական նոր բնակավայրերի ստեղծումը: Դա արվեց անսպասելի տոնով, եւ այս անգամ ԱՄՆ-ի իսրայելամետ ազդեցիկ ուժերն այլեւս չեն կարողանում շեղել Սպիտակ տան քաղաքականությունը: Մինչդեռ, Վաշինգտոնի հետ գոյություն ունեցող հարաբերությունները Իսրայելի համար կենսական են: Երուսաղեմը ամեն տարի ստանում է երեք միլիարդ դոլլար ամերիկյան հատկացումներ (1,8 միլիարդը ռազմական օգնություն, 1,2 միլիարդը քաղաքացիական օգնություն): **«Մենք կարող ենք յոլա գնալ առանց ամերիկացիների»**, հայտարարում է Շամիրը: Բայց Իսրայելի բանկի կառավարիչ Յակով Ֆրենկելը նախազգուշացնում է. **«Առանց Վաշինգտոնի բանկային երաշխիքի, մենք ստիպված կլինենք փոփոխել մեր բյուջեն, շատ խիստ միջոցներ ձեռնարկել»:**

Ընտրությունները: Յիցխակ Ռաբինի Աշխատավորական կուսակցության թեկնածու նշանակվելը արմատապես փոխում է քաղաքական համակշիռը: Մինչդեռ, Շամիրը ինքը ռազմավարության արտահայտիչն է: 1992 թվականին ոչ ոք չի կարող պատասխանել այն պարզ հարցին, թե իրականում ինչ է ուզում Շամիրը: Ակտիվիստի իր անցյալից, ընդհատակյա գործունեության, իսկ այնուհետեւ Մոսադի (գաղտնի ոստիկանության) համար կատարած երկարատեւ աշխատանքի փորձից նա ժառանգել է գործնապաշտական փիլիսոփայություն եւ ժամանակի վրա խաղալու արվեստ: Ռաբինը, ընդհակառակը, ուզում է շրջել գերակայությունները՝ ներգաղթյալներին նախընտրելով ներդրումներից, միաժամանակ չի ուզում բաց թողնել խաղաղության հնարավորությունը: Միացյալ Նահանգները հազիվ է թաքցնում իր համակրանքը Ռաբինի հանդեպ, մի բան, որն անպայման հաղթաթուղթ չէ այն երկրում, որտեղ միշտ առկա է ազգայնամոլությունը:

Բայց Իսրայելի հիմնական դժվարությունը, անշուշտ, այն նոր աշխարհակարգն է, որն ստեղծվում է կոմունիզմի փլուզումից եւ ԽՍՀՄ մասնատումից հետո: Իսրայելը կարծես սկսել է կորցնել Մերձավոր Արեւելքում «ամերիկյան ավիակրի» իր ռազմավարական արժեքը: ■

FOR RENT
Furnished studios
in Paris

Ave Foch and Champs-Elysées areas

ՎԱՐՁՈՒ
Կահաւորուած սթիւտիոներ
Փարիզի մէջ
Փոք Մայօ եւ Շան զ'էլիզէի
թաղամասերը

Rent: $1200 a month
(same price 1,2 or 3 weeks)

Վարձ՝ $1200 ամիսը,
(1, 2 կամ 3 շաբաթուան
համար նոյն գինը)

For Reservations:
Raymond Yezeguelian

34, Ave des Champs-Elysées, 75008 Paris Tél : (331) 43.59.65.81, Fax : (331) 40.74.08.59

digitised by A.R.A.R.@

Ռուսաստանի արտաքին քաղաքականության ապագան

Թեկուզեւ Ռուսաստանը միջազգային ասպարեզում դարձել է ԽՍՀՄ-ի իրավաժառանգորդը, այնուամենայնիվ, նա հրաժարվում է խորհրդային արտաքին քաղաքականությունը շարունակելուց: Նրանում դեռ շատ բան պարզ չէ: Արտաքին քաղաքականության բնագավառում Ռուսաստանի ղեկավարությունը ձգտում է ստույգ իմանալ ողջ ճշմարտությունը՝ խորհրդային ամբողջ պատմության ընթացքում: Ձգտում է իմանալ, որպեսզի չկրկնի այն:

Վերջերս Մոսկվայում Ռուսաստանի Գիտությունների ակադեմիայի ընդհանուր պատմության ինստիտուտի, Թել Ավիվի համալսարանի եւ Արտաքին քաղաքականության ասոցիացիայի նախաձեռնությամբ կազմակերպված **«Խորհրդային արտաքին քաղաքականություն. 1917-1991 թթ. հետադարձ հայացք»** միջազգային գիտաժողովը նպատակ ուներ բացել երկրի ոչ հեռավոր անցյալի պատմության սպիտակ բծերը:

«Պատմաբան գիտնականները մի շարք երկրների դիվանագետների հետ հրապարակեցին փաստեր, որոնց մասին մինչ այժմ ոչինչ հայտնի չէր», ասաց գիտաժողովի կազմակերպիչներից մեկը՝ Ռուսաստանի Գիտությունների ակադեմիայի ընդհանուր պատմության ինստիտուտի տնօրեն, պրոֆեսոր **Ալեքսանդր Չուբարյանը**:

Գիտաժողովում բացահայտված փաստերը հիմնականում վերաբերում էին երկրորդ համաշխարհային պատերազմին եւ նրան հաջորդած տարիներին: Գիտնականներին, օրինակ, հետաքրքրում էր, թե պատերազմի ավարտին ԽՍՀՄ-ն ունե՞ր զավթողական ծրագրեր Արեւմտյան Եվրոպայում: Ոչ ոք այդ մասին տեղյակ չէր, իսկ ստալինյան կայսրությունը համառորեն խայտակնվում էր դրա առջեւ: Գիտնականներին հուզեց գիտաժողովում հնչած այն հայտարարությունը, թե պատերազմի ավարտից հետո անգամ Ստալինի ամենամտերիմ մարշալներից մեկը՝ Բուլղանինը, քննադատում էր խորհրդային ղեկավարության թույլ տված «մեծ սխալի» կապակցությամբ, որ խորհրդային զորքերը չշարժվեցին առաջ՝ Արեւմտյան Եվրոպա: Ի դեպ, լեգենդար հեծելազորայինը պնդում էր, թե պետք էր **«միանգամից քշել այդ ամենը գլխից մինչեւ այն տեղը, որտեղից ոտքերն են աճում»**: Գիտաժողովի մասնակիցները զվարճացան, որ հենց այդպես էլ գրված էր պահպանված փաստաթղթի մեջ: Սակայն ամենահետաքրքրականը եղել է Ստալինի վերաբերմունքը Բուլղանինի ասածի նկատմամբ. **«Իսկ ինչպե՞ս ենք մենք նրանց կերակրելու»**: Այսինքն՝ գաղափարն իր ողջ հրեշավորությամբ հանդերձ չի մերժվել «բոլոր ժամանակների եւ ժողովուրդների գեներալիսիմուսի» կողմից:

Գիտաժողովում մեծ հետաքրքրություն առաջացրին Մարշալի հռչակավոր պլանի նկատմամբ ԽՍՀՄ-ի վերաբերմունքի մասին նոր հրապարակված փաստաթղթերը, մի պլան, որը փլատակներից բարձրացրեց Եվրոպան: Չեխոսլովակիայի բոլոր քաղաքական կուսակցությունները, նույնիսկ կոմունիստականը, իրենց երկրի շահերից ելնելով, ելույթ էին ունենում Եվրոպայի վերածննդի ամերիկյան ծրագրին մասնակցելու օգտին: Պատվիրակությունն արդեն պատրաստ է եղել մեկնել Արեւմուտք, երբ Չեխոսլովակիայի ղեկավարությունը շտապ կանչվել է Մոսկվա, որտեղ Ստալինը վերջնագիր ներկայացնելու նման պահանջել է հրաժարվել Մարշալի պլանից:

Ըստ պրոֆեսոր Չուբարյանի պատմածի, վերջերս անցկացված արխիվային հետազոտությունները ցույց են տալիս, որ տարբեր մոտեցումներ են եղել Մարշալի պլանի նկատմամբ: Վերջին վճռական խոսքը պատկանում էր «ժողովուրդների հորը», որը վճռեց, որ Եվրոպայի օգնության ամերիկյան պլանի իրագործումը կխոչընդոտի Արեւելյան Եվրոպայում սոցիալիզմի խորհրդային մոդելի տարածմանը:

Այդ հարցում Կրեմլի վերաբերմունքը ձեւավորվում էր այն ժամանակ վերեւների բարյացակամությունը վայելող մի շարք գիտնական-տնտեսագետների կրքոտ աջակցությամբ: Արխիվներում գտնվել է տնտեսագետ-ակադեմիկոս Վ. Վարգայի գրությունը Մոլոտովին, որտեղ գիտնականը գրում էր, թե ժամանակակից կապիտալիզմին հատուկ են գերարտադրության ճգնաժամերը, եւ եթե ԽՍՀՄ-ը բաց լինի Մարշալի պլանի համար, ապա ամերիկյան տնտեսությունը ԽՍՀՄ-ում կստանա նոր շուկա եւ այդպիսով կհետաձգի ճգնաժամի մոտեցումը սեփական երկրում, ինչը, իհարկե, կդանդաղեցնի կապիտալիզմի փտումն ու կործանումը: Վարգայի մտքերը շատ հուզեցին Մոլոտովին, որն անմիջապես մակագրեց. **«Շատ կարեւոր է: Բաժանել քաղբյուրոյի բոլոր անդամներին»**...

Գիտաժողովում հնչեց արխիվներում ռուս եւ արտասահմանյան պատմաբանների աշխատելու անհրաժեշտության մասին միտքը, ինչը կդառնա ԽՍՀՄ-ի գոյության ընթացքում նրա վարած արտաքին քաղաքականության օբյեկտիվ ուսումնասիրության հիմնական աղբյուրներից եւ պայմաններից մեկը: Առաջարկվեց, մոտակա ժամանակներս սկսել Ռուսաստանի սեփական արտաքին քաղաքականության եւ դիվանագիտության կարեւորագույն հայացքների համակարգի մշակումը: Նշվեց, որ այդ գործում գիտնականներին է պատկանում հիմնական դերը:

Պրոֆեսոր Չուբարյանի խոսքերով, գիտաժողովն արեց եւս մի կարեւոր հետեւություն: Խորհրդային գիտնականների կողմից երկար տարիներ սուտ գիտություն համարվող խորհրդագիտությունը (սովետոլոգիա) այժմ ճանաչվում է եւ գոյության իրավունք ստանում, դառնում հասարակական գիտություն ինչպես արտասահմանյան, այնպես էլ ռուսական գիտնականների համար: Պահանջվում է իրենց խորհրդագետների մոտեցումների որոշակի վերանայում, կարծում է ամերիկյան խորհրդագիտության նահապետներից մեկը՝ Ստենֆորդի համալսարանի պրոֆեսոր Ա. Դալլինը: **«Իհարկե, մենք բոլորս էլ սխալվել ենք, եւ ոչ ոք չէր կարող նախանշել այն, ինչ տեղի ունեցավ նախկին ԽՍՀՄ-ում**, ասաց նա: **Բայց ժամանակը մեր առջեւ է դնում նոր հարցեր. փոխվո՞ւմ է արդյոք ամբողջաշխարհական վարչակարգը, հնարավո՞ր է արդյոք մի կարգից մյուսին խաղաղ անցումը: Վերջի վերջո, շատ հարցեր է դնում Անկախ պետությունների համագործակցությունը»**:

Ռ. Լ.

Խաղաղություն կանխիկ դրամի հետ

Ինչպե՞ս փրկել նախկին Խորհրդային Միության ժողովուրդներին տնտեսական ճգնաժամից: Վերոհիշյալ խորագրի տակ այս հարցին փորձում է պատասխանել լրագրող Ստրոուբ Թալբոթը ամերիկյան Time հանդեսի մարտի 16-ի էջերում: **«Հարցն ամենեւին այն չէ**, գրում է նա, **թե ինչքան պետք է մենք օժանդակենք նրանց նյութապես, այլ այն, թե ի՞նչ միջոցներով կարելի է օգնել, նրանց փողը լիարժեք դարձնելու համար»**: Խոսելով փողի դերի մասին ընդհանրապես, եւ այն մասին, թե այն որքան արհամարհված էր եղել խորհրդային իշխանությունների օրոք, դառնալով սոսկ թղթի մի կտոր կամ մենապոլի խաղի մեջ օգտագործվող «կեղծ» դրամ, հեղինակը այնուհետեւ անդրադառնում է Գորբաչովի բացախոսության եւ ժողովրդավարացման քաղաքականության որպես հետեւանք հանրապետությունների Միությունից անջատվելու տրամադրություններին: **«Սակայն, բացի քաղաքական գործոններից (կուսակցություն-ՊԱԿ-բանակ), նրանք ցանկանում են ազատվել նաեւ ռուբլու բռնապետությունից**, գրում է նա եւ շարունակում, **ինչպե՞ս կարող է պետությունների մի նոր համախմբում (ԱՊՀ) իրեն հարուստ կամ անկախ համարել, երբ բոլորի մոտ դեռ գործում է ընդհանուր մի փողի միավոր, որն այդքան թույլ է եւ անփոխարկելի**:

Ռուբլին սպառնում է նույնիսկ Ռուսաստանի գոյությանը: Որպեսզի արժեքային եւ հիմնավոր դառնա, Ռուսաստանը պետք է ռուբլին դարձնի միջազգայնորեն ընդունելի միավոր: Ամերիկայի առաջնորդությամբ, աշխարհի գլխավոր զարգացած երկրները պետք է նեցուկ կանգնեն Միջազգային դրամական ֆոնդին հիմնելու մի կայուն հիմնադրամ, որը կերաշխավորի ռուբլու փոխարկման կուրսը եւ այն կդարձնի ներքին եւ արտաքին շուկաներում պիտանի դրամական մի միավոր:

Լեհաստանը, օրինակ, կարգուկանոն մտցնելով իր տնտեսության մեջ, կարողացավ իր փողը դարձնել փոխարկելի՝ առանց ձեռք տալու վալյուտային պահեստներին:

Ռուսաստանում Միջազգային դրամական ֆոնդը պատրաստ է խիստ միջոցների դիմել՝ նվազեցնելու ծախսի դեֆիցիտը, արժեզրկումը հսկողության տակ վերցնելու, տնտեսության արդյունավետ սեկտորը վերակառուցելու, այնպես, որ ավելի շուտ եւ ավելի լավ ապրանքներ առաջարկվեն ժողովրդին: Ինչքան կատարյալ լինի կարգապահությունը Ռուսաստանում, այնքան մեծ կլինի Ճապոնիայի եւ Ամերիկայի կողմից ներդրված գումարը՝ հիմնադրամին: Եւ, իհարկե, որպես հետեւանք, ավելի խաղաղ կլինի մթնոլորտը Եվրասիայում», եզրափակում է հանդեսը:

Թագուհին պատրաստ է հեռանալ

Եղիսաբեթ 2-րդ թագուհու եւ նրա ամուսնու՝ Էդինբուրգի դուքսի այցելությունն Ավստրալիա, Սիդնեյ քաղաքի հիմնադրման 150-ամյակի կապակցությամբ, բորբոքեց չմարող խարույկը. թագուհուն պահել որպես պետության ղեկավա՞ր, թե՞ դիմել նախագահական կառավարմանը: Հանրապետություն ընդդեմ միապետության նոր թեմա չէ «ծնցվածների» համար: Անգլիայի թագուհու նկատմամբ այստեղ միշտ հարգանք է ցուցաբերվել: Միշտ է, այժմ լսվում են չարչիական շշուկներ. երկրում շրջելու համար Եղիսաբեթի «Բոինգ-747»-ը նստում է 847 հազար դոլար: **«Արդյոք չափազանց արտառոց թիվ չէ՞ սա»**, հարց են տալիս, գուցեեւ միշտ ժամանակին. տանը՝ Անգլիայում, թագուհին ֆինանսավորության թիրախ է դառնում, քանի որ հարկեր չի վճարում:

Իհարկե, ավստրալացիները կիրթ ժողովուրդ են: **«Այդքան համեստ անգլիացի տատիկի նկատմամբ անհարգալից լինելու որեւէ արդարացում չկա»**, ասում է ավստրալական հանրապետական շարժման ղեկավարներից մեկը: Սակայն ապագայի վերաբերյալ բանավեճերը չեն մարում: **«Թագուհին մարմնավորում է ոչ միայն մեր ժողովրդավարական համոզմունքները, այլեւ քրիստոնեականը»**, հայտարարում է խորհրդարանի անդամ Ֆրեդ Նայլը: Իսկ ո՞րն է այլընտրանքը: Անաստված ու անսիրտ ամբողջաշխարհական հանրապետությո՞ւնը»: Նրան անմիջապես հակադարձում է երկրում հայտնի դրամատուրգ Դեյվիդ Ուիլյամսոնը. **«Մեզ համար իմաստ չունի Անգլիայից երկրի ղեկավար ունենալ»**:

Թագուհին անպատասխան է թողնում այդ բանավեճը: Սակայն, ասում են, թե նրա ամուսինը բերանից թռցրել է. **«Գիտեք, երբ ուզենաք, մենք կհեռանանք...»**:

Մադոննան շշմեցնում է

Մադոննան գրեթե մերկ կամ բոլորովին մերկ լուսանկարչական օբյեկտիվի եւ բերանբացների առաջ: Այդ լուսանկարները կօգտագործվեն նրա սեռական երեւակայությունները պատմող գրքի մեջ, որը **հավանաբար** բեսթսելլեր կդառնա: 33-ամյա Մադոննայի **«մարմինը պինդ եւ ճկուն է ջահել աղջկա նման: Նա իրեն մերկ** նույնքան լավ **է զգում, որքան բնական** հագուստով», հիացած ասում է լուսանկարիչը: Մադոննան ամերիկյան հանրահայտ դերասան եւ կանանց մեծ գայթակղիչ Ուորեն Բիթիից բաժանվելուց հետո կապվել է իրենից վեց տարով փոքր, նոր մի ֆիլմում, ուր ինքը կատարելու է բեյսբոլի չեմպիոնուհու դեր, իրեն մարզող Խոսե Կանսեկոյի հետ: Սակայն սա ամուսնացած է գեղեցկության մի նախկին թագուհու հետ, որը ոչ մի կերպ չի ուզում բաժանվել ամուսնուց: Կանսեկոն կատաղած ջարդուփշուր արեց կնոջ մեքենան: Կինը դիմեց դատարան: Այժմ Կանսեկոյին 15 տարվա բանտարկություն է սպառնում եւ հայտնի չէ, թե այդքան բաժանումից հետո Մադոննան դեռեւս կպահպանի՞ իր քաղցրությունները:

Ըստ «Paris Match»-ի

Տիեզերական ուսումնասիրությունների կենտրոնները... վաճառվում են

Բորիս Բաբայան անունով մի հայ, որն ստեղծել է հսկայական հզորությամբ գերհամակարգիչներ նախկին Խ. Միության տիեզերական եւ միջուկային զենքերի ուսումնասիրությունների ծրագրերի համար, վերջերս Մոսկվայում գտնվող իր լաբորատորիան ամբողջությամբ վարձով է տվել Կալիֆոռնիայի *Սան Մայքրոսիստեմզ* ընկերությանը:

Մյուս կողմից, Ամերիկյան էներգիայի վարչությունը մեկամյա պայմանագիր է կնքել Մոսկվայի Կուրչատովի անվան Ատոմային էներգիայի ինստիտուտի հետ, ջերմամիջուկային միացությունների ասպարեզում հետազոտություններ կատարելու նպատակով:

Երկու համաձայնություններն էլ հիանալի գործարքներ են ամերիկացիների համար, հաշվի առնելով, որ *Սան-ը* Բաբայանի 50 հոգանոց անձնակազմից յուրաքանչյուրին ընդամենը մի քանի հարյուր դոլար է վճարելու տարեկան, իսկ Կուրչատովի 116 հոգուց բաղկացած գիտնականների խմբին տարեկան 90 հազար դոլար, որն ամերիկյան չափանիշներով... մեկ բարձրորակ գիտնականի տարեկան աշխատավարձն է:

Time, Մարտ 16

ՀԱԿԱՀԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԽՈՀԵՐ

- Առաջ ուտելիս ասում էինք՝ համեցեք: Հիմա չէ: Մեկ էլ տեսար՝ հրավերն ընդունեց:
- Այլեւս չենք երազում, որ հավը ոսկե ձու ածի, միայն թե ածի, չմեծամտանա, չմեծագնանա:
- Սիրային ընթրիքի խորհրդանիշը. մեկի սիրտը մյուսի ափսեի մեջ:
- Ազատ է արձակվել նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք միջոցառումների ժամանակային կաշկանդվածությունը:
- Վերացավ մանկական եւ մեծական սնունդների միջեւ գոյություն ունեցող ռասայական խտրականությունը:
- Շարունակվում է սեղմվող գոտիների ծակընթացը:
- «Իմս» ֆիրման ձեզ առաջարկում է արտասահմանյան ուղեւորություն, որի ընթացքում իրոք սնվելու եք:
- Շուկայական գների առկա մակարդակի պայմաններում իրականացած համարել արգելված պտղի պատվիրանը:
- Ուղեղն իր քաղաքական լիազորությունները հանձնել է ստամոքսաղիքային տրակտին:
- Ամերիկյան ռազմական ինքնաթիռները դեղորայքով ու սննդամթերքով ռմբակոծում են Հայաստանի հիվանդանոցները: Հարաբերականորեն հիվանդ բնակչության մի մասը պահանջ է ներկայացրել առողջապահության նախարարությանը, որպեսզի իրենք էլ զոհ դառնան այդ ավիացիոն ագրեսիային:
- Սովամահների թաղումը կազմակերպվում է ճարպակալածների կողմից: Մեռելահացին հրավիրվում է նաեւ ննջեցյալը:

Սովյալների անկախ համագործակցության նախագահ՝
ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆ

Լիբանան. Ընդհանուր հաշիվը

Լիբանանի ոստիկանությունը վերջերս ավարտեց 1975-ից մինչեւ 1990 թ. ավերածություններ պատճառած քաղաքացիական պատերազմի կորուստների հաշվարկները. 144 հազար 240 սպանված, 197 հազար 506 վիրավոր, 17 հազար 415 անհայտ կորած, որոնցից 13 հազար 968-ը առեւանգվել են տեղական, քրիստոնյա, մուսուլման կամ հեղափոխական միլիցիաների միջեւ բախումների ժամանակ: Այդ ընթացքում 3641 մեքենաների պայթյունները պատճառել են 4386 սպանված (որոնցից 316 ամերիկացի, 58 ֆրանսիացի) եւ 6784 վիրավոր: Սրանց ավելանում են նաեւ պաղեստինյան խմբակցությունների միջեւ պայքարի զոհ գնացած 2 հազար սպանվածները, պաղեստինյան Սաբրա եւ Շաթիլա ճամբարների 1982 թ. ջարդերի 857 սպանվածներն ու 1124 վիրավորները եւ 1985-ի ու 1987-ի Ամալի շիաների եւ պաղեստինյան դիմադրության միջեւ «ճամբարների կռվի» 3781 սպանվածներն ու 6787 վիրավորները: Ընդհանուր հաշվով՝ 150 հազար սպանվածից մի փոքր ավելի. սա 3,5 մլն բնակչություն ունեցող մի երկրի համար (լիբանանցիներ, ներառյալ պաղեստինցի փախստականներ), այսինքն՝ 24 հոգուց 1 սպանված: Համեմատության համար ասենք, որ Ֆրանսիայի նման երկրի համար սպանվածների թիվը կկազմեր 2,2 մլն մարդ: Կամ այնքան, ինչքան երկու համաշխարհային պատերազմների ընթացքում ֆրանսիացիների տված զոհերը միասին վերցված:

digitised by A.R.A.R.@

…ղովա. արյունալի դիմակայություն

…պաքների ընթացքում …նված բախումներ տե… Մոլդովայի ոստիկան… …ղնեստրովիեի ազգային …ների միջեւ, որոնց ա… …Ռուսաստանից ժամա… …-կամավորները: Իրա… …ում սրվեց, եւ մարտի 28… …դովայի նախագահ Միր… …ի հրամանագրով հան… …ում մտցվեց արտա… …յուն: Մոլդովայի քաղա… …ն ուղղված հայտարարու… Միրչա Սնեգուրը ձգնա… պնահատեց հանրապետու… …ստեղծված իրավիճակը: Նա …ց, որ «*համբերության բաժակը լցվել է*»: Սակայն Քիշնեւի մի շարք դիտորդների կարծիքով, այդ հրամանագիրը սոսկ ժողովրդական ճնշման արմատականներին հակադրվելու փորձ էր, քանի որ հաջորդ օրը, մարտի 29-ին նախատեսվում էր ընդդիմության ազգային մեծ ժողովը:

Մոլդովայի խորհրդարանը աջակցեց նախագահ Միրչա Սնեգուրի հրամանագրին եւ որոշում ընդունեց ստեղծել հատուկ խորհրդարանական հանձնաժողով, որը մինչեւ մայիսի 1-ը պետք է առաջարկություններ նախապատրաստի վիճելի հարցերը կարգավորելու նպատակով: Իր հերթին, Միրչա Սնեգուրը հայտարարեց, որ բանակցությունները Պրիդնեստրովիեի ներկա ղեկավարների հետ հնարավոր չեն, ստեղծված իրավիճակից դուրս գալու միակ ելքը «*ահաբեկչական կազմավորումների զինաթափումն է*»:

Ապրիլի 1-ին տեղի ունեցավ Մոլդովայի, Ուկրաինայի, Ռուսաստանյան Ֆեդերացիայի եւ Ռումինիայի փորձագետների քառակողմ հանդիպումը: Կոնֆլիկտի կարգավորման վերաբերյալ ընդունված կոմյունիկեում հանդիպման մասնակիցները նշեցին, որ «*կոնֆլիկտի կարգավորման հիմքում պետք է լինի Մոլդովայի հանրապետության տարածքային ամբողջականության եւ անկախության սկզբունքը*»:

Նույն օրը Ռուսաստանի խորհրդարանը քննարկեց Պրիդնեստրովիեում ստեղծված իրավիճակը եւ որոշում ընդունեց կազմավորել պատգամավորական խումբ, որն անհապաղ կմեկնի մարտական գործողությունների շրջան:

Մինչդեռ, Ռուսաստանի կայսերապաշտական ուժերը հանդես են գալիս տարբեր հայտարարություններով, նշելով, թե «*ռուսաստանցիների համբերությունը անսահմանափակ չէ, եւ մեր արժանապատվությունը մենք կարող ենք պաշտպանել*»: Այսպես, «*Ազատ Ռուսաստան*» ժողովրդական կուսակցության վարչությունը հանդես եկավ հայտարարությամբ, որը ստորագրել էր Ռուսաստանի փոխնախագահ, կուսակցության ղեկավար Ալեքսանդր Ռուցկոյը: Հայտարարության մեջ նշվում է, թե «*Մոլդովայում եւ այլ սահմանակից պետություններում պետք է լավ հասկանան, որ դեպի Ռուսաստան իրենց հայացքներն ուղղած մարդկանց նկատմամբ բոլոր բռնությունները կդիտվեն որպես ոտնձգություն Ռուսաստանի արժանապատվության դեմ*»: Իսկ սպաների միության, «*Աշխատավոր Ռուսաստանի*», պատերազմի վետերանների կոմիտեի եւ Պրիդնեստրովիեի պաշտպանության կոմիտեի ներկայացուցիչները Մոլդովայի ղեկավարությունից պահանջեցին դադարեցնել մարտական գործողությունները եւ բանակցություններ սկսել Պրիդնեստրովիեի իշխանությունների հետ: Արդեն ստեղծվում են կամավորների ջոկատներ, որոնք կուղարկվեն հակամարտության գոտի Դնեստրի ձախափնյա շրջանը պաշտպանելու համար:

Ինչ վերաբերում է Ուկրաինային, ապա, ինչպես նշեց հանրապետության արտգործնախարար Անատոլի Զլենկոն, անթույլատրելի է որեւէ երրորդ կողմի մասնակցությունը կոնֆլիկտին: Ուկրաինան պնդում է, որ անհրաժեշտ է օգտագործել միայն խաղաղ միջոցներ:

Իսկ ի՞նչ դիրք էր ընդունել բանակը, հայտնի չէ: Հավանական էր, որ առանց հրամանի կամ դրան հակառակ զինծառայողները հանդես կգան Պրիդնեստրովիեի կողմից: Սակայն Բորիս Ելցինը կարծես առաջ անցավ իրադարձություններից եւ ենթակայեցրեց Մոլդովայում տեղակայված 14-րդ բանակը Ռուսաստանին, ինչը դրականորեն ընդունվեց զինծառայողների կողմից:

Մինչդեռ, Մոլդովայի նախագահը կոչ արեց ԱՊՀ-ի անդամ երկրների ղեկավարներին եւ մարշալ Եւգենի Շապոշնիկովին աջակցել կոնֆլիկտի կարգավորմանը: Դիմումի մեջ նշվեց, որ Դնեստրի ձախափնյա գոտու «*անջատողական ղեկավարներին*» օգնում են ԱՊՀ-ի այլ պետությունների «*կայսերապաշտական ուժերը*»: Միեւնույն ժամանակ, Միրչա Սնեգուրը դիմեց 14-րդ բանակի սպաներին՝ զերծ մնալ որեւէ մարտական գործողություններից եւ պահպանել չմիջամտելու սկզբունքը:

Առայժմ դրությունը լարված է: Ի՞նչ կտա վաղվա օրը:

ՍԱՄՎԵԼ ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ

Գերագույն խորհրդի պատգամավորը պատիվ է պահանջում, բայց...

Հայաստանի ներքին գործերի նախարարությունը խոշոր միջոցառումներ է սկսել հանրապետությունում կարգուկանոն հաստատելու նպատակով: Մեր թղթակից Մանվել Միկոյանը հաղորդում է Կիրովականից:

Ապրիլի 1-ին ՆԳ նախարարության օպերատիվ գործողությունների շնորհիվ քաղաքում ձերբակալվեցին մաֆիոզ խմբի մի քանի անդամներ, բռնագրավվեց մեծ քանակությամբ զինամթերք, դրամ եւ այլ իրեր: Սակայն նույն օրը, ժամը 8:15-ին, երբ ավտոմեքենաներով մի խումբ ավտոմատավորներ ձերբակալել եւ ներքին գործերի քաղաքային վարչություն են տարել նաեւ Հայաստանի Հանրապետության Գերագույն խորհրդի պատգամավոր Վանիկ Ղարագյոզյանին եւ նրա երկու գործընկերներին (նախկինում Վ. Ղարագյոզյանը եղել է քաղխորհրդի նախագահ, իսկ այժմ նոր կառուցվող կոշիկի ֆաբրիկայի տնօրենն է):

Ձերբակալման ժամանակ կոպտորեն քաշքշել են, խուզարկել ժողպատգամավորին, նույնիսկ կրակել գլխավերեւում առանց հաշվի առնելու նրա անձեռնմխելիությունը: Ներքին գործերի քաղբաժնում պարզվել է, որ այդ ամենն արվել է թյուրիմացաբար: Երեւանից ժամանած ընկերները կատարվածից հետո նույնիսկ չեն բարեհաճել ներողություն խնդրել:

Երբ այդ օրը հանդիպեցի Վ. Ղարագյոզյանին, նա չափազանց վրդովված էր. «*Այդ խայտառակ միջադեպին ներկա են եղել բազմաթիվ կիրովականցիներ: Դրանից հետո քաղաքում իմ եւ գործընկերներիս հասցեին զանազան տեսակի պատմություններ են տարածվել: Ես, որպես Հայաստանի Հանրապետության Գերագույն խորհրդի եւ քաղխորհրդի պատգամավոր, պատիվ եմ պահանջում այդ գործողության կազմակերպիչներից*», ասաց նա:

Խմբ.– Մինչդեռ, ինչպես մեր թղթակիցին հաղորդեցին Հայաստանի ներքգործնախարարության պաշտոնական աղբյուրները, պրն. Վ. Ղարագյոզյանի պատիվ պահանջելը առավել քան զարմանք է հարուցում. քանզի գործողություններից հետո Կիրովականի ՆԳՆ վարչության պետ Աշոտ Գրիգորյանն անձամբ ներողություն է խնդրել ժողպատգամավորից: ■

Ղարաբաղի հակամարտության լուծման թուրքական ծրագիրը

Թուրքական «Հյուրրիյեթ» եւ «Թերջուման» թերթերը, անդրադառնալով Ղարաբաղի խնդրին, մարտի 25-ի իրենց համարներում հրապարակել են հակամարտության լուծման թուրքական ծրագիրը: Այդ ծրագիրը, որը պատրաստել է Թուրքիայի արտգործնախարարությունը, հիմնականում ելնում է Բ. Էջեվիթի առաջարկած կետերից. ըստ որոնց

- Ադրբեջանին է մնում Լեռնային Ղարաբաղի մեծագույն մասը:
- Մարզի հայերով խիտ բնակեցված շրջանները տրվում են Հայաստանին:
- Հայաստանին է տրվում նաեւ Ղարաբաղի ու Հայաստանի միջեւ 45 կմ միջանցքը, որը ներկայումս Ադրբեջանին է պատկանում:
- Փոխարենը Հայաստանը Ադրբեջանին է տալիս Զանգեզուրը, որը բաժանում է Ադրբեջանը Նախիջեւանից:
- Այսպիսով Նախիջեւանը Ադրբեջանին, իսկ Ղարաբաղը Հայաստանին են միանում:

Թուրքիայի արտգործնախարար Հ. Չեթինի համաձայն, թվում է, թե Մ. Նահանգների պետքարտուղար Ջ. Բեյքերը եւ ՆԱՏՕ-ի գլխավոր քարտուղար Մ. Վերները կողմնակից են այս ծրագրին: ■

Անդրկովկասյան սահմանապահ զորքերը Ռուսաստանի տնօրինության տակ

Ռուսաստանի նախագահ Բորիս Ելցինի ապրիլի 2-ի հրամանագրով Անդրկովկասի սահմանապահ օկրուգի զորքերն անցնում են Ռուսաստանի իրավասության տակ:

Հրամանագրի համաձայն, Ռուսաստանի կառավարությունը եւ սահմանապահ զորքերի գլխավոր հրամանատարությունը կկազմավորեն պատվիրակություններ Հայաստանի, Ադրբեջանի եւ Վրաստանի հետ բանակցելու համար: Նրանք կհամաձայնեցնեն զորքերի կարգավիճակը, մնալու պայմանները եւ ֆինանսավորման խնդիրները: Մինչ այդ, Անդրկովկասի սահմանապահ զորքերը կֆինանսավորվեն Ռուսաստանի բյուջեից: Անդրկովկասում Ռուսաստանի լիազոր է նշանակվել զորքերի հրամանատար, գեներալ-մայոր Ալեքսանդր Տիմկոն: ■

Ռուսաստանն ուսուցանում է Իրանի սուզանավորդներին

Ինչպես հայտնի դարձավ հրազեկ աղբյուրներից, Ռուսաստանը ոչ միայն սուզանավեր է վաճառում Իրանին, այլ նաեւ ուսուցանում է նրանց սուզանավորդներին: Իրանի ռազմածովային ուժերի մի խումբ նավաստիներ ներկայումս տեղավորվել են Ռիգայի մոտ գտնվող ուսումնական կենտրոնում, որը վերահսկում է ԱՊՀ-ի միացյալ զինված ուժերի գլխավոր հրամանատարությունը:

Նախատեսվում է, որ հենց նրանցից կկազմավորվեն անձնակազմեր «Կիլո» մակնիշի 3 դիզելային սուզանավերի համար, որոնք Արտաքին տնտեսական հարաբերությունների նախարարության միջնորդությամբ Ռուսաստանը վաճառել է Իրանին: Իրանական կողմի խնդրանքով, սուզանավերն Իրան կտեղափոխեն Բալթյան նավատորմի մասնագետները: Փոխադարձ պայմանավորվածության համաձայն, մեկ սուզանավի փոխադրման համար Իրանը կվճարի 6,5 միլիոն դոլլար: ■

Հայաստանը ՖԻԴԵ-ի անդամ

Երեկ Հայաստանի շախմատի ֆեդերացիայի նախագահ Լորիս Քալաշյանին հղած նամակում Շախմատի միջազգային ֆեդերացիայի՝ ՖԻԴԵ-ի քարտուղար Կաստո Աբունդոն տեղեկացնում է, որ ֆեդերացիայի նախագահական մարմնի՝ մարտի 22-23 նիստերին, որը կայացել է Ավստրիայում, Հայաստանի շախմատի ֆեդերացիան ընդունվել է ՖԻԴԵ-ի անդամ: Նամակի վերջում քարտուղարը ողջունում է Հայաստանի մուտքը ՖԻԴԵ:

Լուրեր Ռուր

Սպաները հալածվում են

Ադրբեջանում ծառայող ուկրաինացի սպաները պահանջում են Ուկրաինայի նախագահ Լեոնիդ Կրավչուկից եւ պաշտպանության նախարար Կոնստանտին Մորոզից անհապաղ վերանայել Ադրբեջանից Ուկրաինա տեղափոխվելու ժամկետները: Դիմումի մեջ սպաները պատրաստակամություն են հայտնել հաշտվել ժամանակավոր դժվարությունների հետ, միայն թե չծառայեն պատերազմող տեսությունում:

Ուկրաինայի Հանրապետական կուսակցության նախագահ Լեւկո Լուկյանենկոյի հետ ապրիլի 2-ին Կիեւում կայացած հանդիպման ժամանակ սպաները հայտարարել են, որ Ադրբեջանում նրանք հալածանքների են ենթարկվում տեղացի բնակչության կողմից: ■

Փախչում են Թուրքիա

Ապրիլի 3-ի կեսօրին Վրաստանի կառավարական զորքերը հարձակվել են Զվիադ Գամսախուրդիայի կողմից վերահսկվող Փոթի քաղաքի վրա: Նավահանգստում շրջափակված զվիադականները մի քանի ծննդոսական նավերով փորձել են փախուստի դիմել եւ ուղղություն են վերցրել դեպի Թուրքիա: Նրանց հետապնդել են ԱՊՀ-ի սահմանապահ զորքերի պահականավերը եւ շրջափակել, սակայն չի հաջողվել զինաթափել. զվիադականները պատանդ են վերցրել նավերի անձնակազմերին: ■

Դեպի Հարավսլավիա

Ապրիլի 6-ին Հարավսլավիա կմեկնի Ռուսաստանի միլիցիայի աշխատակիցների առաջին խումբը, որը կմտնի ՄԱԿ-ի հովանու տակ գործող ոստիկանության դիտորդների կազմի մեջ: Ռուսաստանցի միլիցիոներները Հարավսլավիայում կմնան 19 ամիս: Ոստիկանության ուժերի խնդիրներն են տեղական ոստիկանության գործողությունների վերահսկումը, միասնական պարեկությունը, մարդու իրավունքների ոտնահարման հետ կապված բողոքների հետաքննությունը: Ծառայությունն իրագործվելու է առանց զենքի: ■

Պայմանագիրն ապօրինի է

Եթե Ռուսաստանի կառավարությունը երկկողմանի պայմանագիր կնքի Թաթարստանի հետ, խորհրդարանը չպետք է վավերացնի այդ փաստաթուղթը, հայտարարեց Ռուսաստանի Գերագույն խորհրդի Ազգությունների խորհրդի խոսնակ Ռամազան Աբդուլատիպովը: Նա գտնում է, որ կառավարությունն իրավունք ունի երկկողմանի պայմանագրեր կնքել միայն արտասահմանյան պետությունների հետ: Ռ. Աբդուլատիպովի խոսքերով, ինքն այս հարցի վերաբերյալ իր կարծիքը անձամբ հայտնել է նախագահ Բորիս Ելցինին:

Ըստ Աբդուլատիպովի, եթե Թաթարստանը հայտարարել է, որ մնում է ֆեդերացիայի կազմում, ապա նա պետք է միանա Դաշնակցային պայմանագրին եւ հետո միայն երկկողմանի բանակցություններ վարի կոնկրետ հարցերի շուրջ: ■

Գները կաճեն եւս 3 անգամ

Ուժանյութերի գների ազատ արձակումից հետո սննդամթերքի մանրածախ գները կարող են նորից աճել. մեկ լիտր կաթը կարժենա 20-30 ռուբլի, 1 կիլոգրամ հացը՝ 27 ռուբլի, միսը՝ 250-270 ռուբլի, կարագը՝ 530 ռուբլի: Այսպիսի թվեր են հրապարակվել Ռուսաստանի գյուղատնտեսության նախարարության կողմից պատրաստված կանխատեսության մեջ:

Փորձագետները ելնում են նավթի մեկ տոննայի համար նախատեսվող նվազագույն գնից՝ 2500 ռուբլի, ինչը 6-7 անգամ բարձր է այժմյան արժեքից: Այդպիսի թանկացումը նշանակում է, որ գյուղատնտեսությանը տրամադրվող նյութատեխնիկական ռեսուրսների եւ ծառայությունների արժեքը 1991 թ. համեմատ կաճի 2550 տոկոսով:

Արտադրության մակարդակը պահպանելու համար գյուղատնտեսական ձեռնարկությունները ստիպված կլինեն բարձրացնել արտադրանքի գները միջինը 15 անգամ, 1991 թ. համեմատ: ■

Լուրերը՝ ինտերֆաքսի, «Սնարկ»-ի եւ մեր սեփ. թղթակիցների

Հազարավոր բողոքագրեր «Բոստոն Գլոբ» թերթին

Հատկապես Խոջալուի անկումից հետո, ինչպես հայտնի է, թուրքական քարոզչական մեքենայի ջանքերով ադրբեջանամետ եւ հակահայկական քարոզչության հզոր ալիք էր բարձրացել նաեւ Միացյալ Նահանգներում: «*Նյուզուիք*», «*Թայմ*», «*Նյու Յորք Թայմզ*» եւ ամերիկյան ազդեցիկ ուրիշ թերթերում, որոնցում անցնող յոթ տարիներին հազիվ թե փոքրիկ անդրադարձումներ էին եղել հայկական իրարահաջորդ ջարդերի մասին, հրապարակվեցին երկար թղթակցություններ եւ ազերիների աղեխարշ տեսարաններ ներկայացնող լուսանկարներ: Այս անգամ նրանցից հետ չմնաց նաեւ Բոստոնում հրապարակվող «*Բոստոն գլոբ*» հայտնի թերթը:

Վերջինիս հրապարակած սխալ, չափազանցված ու կողմնակալ թղթակցություններին հակազդելու նպատակով մարտի 8-ին կազմվել էր մի ժամանակավոր հանձնախումբ, բաղկացած բոստոնահայ 3 հարանվանությունների 6 եկեղեցիների, ՌԱԿ-ի, ՀՅԴ-ի եւ Վարդանանց ասպետների ներկայացուցիչներից, որոնցից ընտրված 3 անձերից՝ Հերրի Սարգիսյանից, Գեւորգ Մարաշլյանից եւ Միհրան Մինասյանից կազմված մի պատվիրակություն մարտի 31-ին ներկայացավ թերթի խմբագրություն եւ ընդունվեց Ջոն Դրիսքոլի, ավագ փոխխմբագիր Դեյվիդ Գրինուեյի, վարիչ խմբագիր Հելեն Դոնովանի եւ արտաքին լուրերի բաժնի խմբագիր Ջոն Եմայի կողմից: Պատվիրակության պետ Հ. Սարգիսյանն արտահայտեց բոստոնահայության խոր զայրույթը եւ խմբագրությանը հանձնեց բողոքագրեր: Ի մասնավորի ուշադրության հրավիրվեցին թերթի հակահայ վերնագրերն ու ազերի սգավոր մայրերի լուսանկարները եւ բացատրություն պահանջվեց:

Խմբագրությունը պատասխանեց, որ այդպիսի շփոթ պարագաներում սկզբնական տեղեկություններում նշված թվերը սովորաբար չափազանցված են լինում, թե իրենց տեղեկությունները հիմնված էին լրատու գործակալությունների հաղորդած լուրերի եւ լուսանկարների վրա եւ թե ավելի ուշ իրենք հատուկ թղթակից էին ուղարկել Երեւան եւ Ստեփանակերտ՝ ականատեսի ստույգ վկայություններ հաղորդելու մտահոգությամբ:

Իր հերթին, Մ. Մինասյանը շեշտեց ընտրված խորագրերի ապակողմնորոշիչ էությունը, նկատի ունենալով, որ թերթի ոչ հայ ընթերցողները բավարարվում են միայն վերնագրերը կարդալով եւ սխալ տպավորություն ստանում: Շեշտվեց նաեւ, որ 20-րդ դարի առաջին ցեղասպանության ենթարկված հայ ժողովուրդն իր արյան մեջ չունի ուրիշներին «ցեղասպանության» ենթարկելու բնազդը:

«Բոստոն Գլոբ»-ի խմբագիրները վերջում շնորհակալություն հայտնեցին ներկայացված գաղափարների համար ու հայտնեցին, թե հաշվի կառնեն բոլոր պարագաներն ու հայկական համայնքի զայրույթի դրդապատճառները: ■

Azg semi-weekly, 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 375010
Խմբագիր՝ Յ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Editor H. AVEDIKIAN
Macintosh համակարգչային շարուածքը Ռ.Ա.Կ. մամլոյ եւ տեղեկատուութեան կեդրոնի
ՀՀ նախարարների խորհրդին առընթեր «Պարբերական» հրատ. տպարան, Արշակունեաց 2

digitised by A.R.A.R.@